

ლექსთა კრება

II კოლხიდელისა

III (გრიგოლ დადიანის)

I ითარსე კუჩუაძის

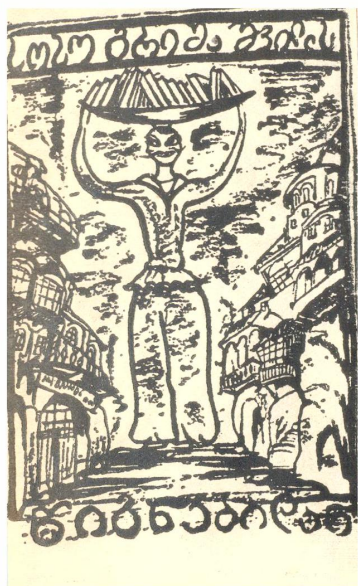
გამოცემა ვარლ. შილაძისა.

Handwritten red signature or stamp

თბილისი. 1901.

მ. შილაძისა და ანბ. „კომუნიკაციული“ საბეჭდავი.

ლექსთა კრება

1919

კოლხიდელისა

(გრიგოლ დადიანის) =

= სუფ. თეოფანესი = მოქმ.
ნაწარმოების.

34145

გამოსცემა ვარლ. ჭილაძისა.

ქუთაისი. 1901.

მ. ჭილაძისა და მხ. „კომერციული“ საბეჭდავი.

Дозволено Цензурою,Тифлисъ, 9 Сентября, 1900 г.

ი. კ. მ.

რ უ ხ ი ს ბ რ ძ ო ლ ა *)

ავითის ნათესავთაგან ფლოზდა იმერეთს ცხებული,
სოლომონ მეფე მამაცი, გმირი პომპეად გებული,
ზარ მცემი, მტერთა მომსვრელი, სიმართლით ღვთაებრ ქებული,
ღ ქვეშევრდომთ მამა მფართველი, სიბრძნე-სიმდაბლით შვებული.

ღღესა ნათელსა, ოდესცა მზემან შესძინა ციალი,
მეფემან ბრძანა ლხინობა, ლაშქართა შექმნეს გრიალი,
ბაშალეს სმა და პურობა, იყო თასებთა ფრიალი
და ისმოდა წინწილ-ებანთა და მუსიკათა ზრიალი.

ამა დროს მოვა მეგრელი, თავსა ლაუკრავს მალაღსა,
მტყვის: ძოლხიდის მთავარი მოკითხვას გიძღვნის მრავალსა,
ბაცნობებს გაჭირვებასა, ძესაროსისებრ მავალსა
და მტერი მოადგა, მეფეს გთხოვს ხრესილის ჩხუბის ნაცვალსა».

მეფე ანთო ვით ცეცხლი, ნახა რა ამის მთქმელია,
ჭკითხა: «მეგრელო, ვინ არის სარწმუნოების მგმელია,
არ აღმასრულოე სჯულისა, მშვიდობათარე მშოლელია,
და ძაცია ღადიანისა და ძოლხიდელთა მკვლელია?»

მან მოახსენა: «სადაცა ცხვარი ოქროსი ბუდობდა,
ცაცხვის ქვეშ ლამაზ გორაზედ მწვანით მინდორი ლხინობდა,

*) პირველად დაიბეჭდა ღავით ჩუბინაშვილის ქრისტომატიაში 184წ.,
იოანე ზეგებკორის სახელით.

[1] 18

ი. კ. მ.

წაჩხურის კალმახს საკვირველს ლაშხია¹⁾ მთავარს უძღნობდა,
და მეგრელთ ღიღინსა, შექცევას იქ ვგონებ კლდეცა იგრძნობდა.

რა განვსცხრებოდით, ვიშვებდით, კაცი მოიჭრა ბრძანებელნი,
მთავარს მოართვა ამბავი: ჯარი მოღგაო მომსვრელი,
მრმოც ათასად შემდგარი, ოღიშთ დაპყრობის მძებნელი,
და ჩერქესი, ჯიქი, ალანი, აფხაზი ღამის მთენელი,

მთხ ძმათა შარვაშიძეთო შური შეექმნათ მრავალად,
ქელეშბეგს, ზურაბს, ბეჭირბეგს და ერთს უხმობენ ლევანად,
მეგრელთ შექცევა, განცხრომა გულთ მიეცათო ვალაღად
და იხმეს ყოველნი მთის ხალხნი, კაცი გზავენსო მთა-გვალად.

მოიჭრენ ისნი ვით მხეცნი ქრისტიანეთა დამკვლელად,
ძარაჲთ ხლებითა სასტიკთა, ძოლხიდის ერთა მპყრობელად,
მნგური ჰფონეს, მოვიდენ დადიანთ სისხლის დამღვრელად,
და რუხი შეიცვეს, გვადგანო „ვაითარიას“²⁾ მღვრელად.

აიჭრა იმ წუთს მთავარი, რა ესმა ესე ვითარი,
ბაგზავნა ყოველგნით ჯართმკრები, აწ მე არ ვიცი ვითარი,
მე გამომგზავნა თქვენს წინა, მან დღეს გიწოდათ თქვენ ჯვარი,
და რათა მოიქცე, მეფეო, ვითა მოითხოვს დღეს გვარი.“

მტყვის: „მეგრელო, ნუ სწუხხარ, მე წარვემართო ხვალია.“
ბრძანებს: „მებრძოლთა მათ თხათა მე დავუბნიო კვალია.“
ლაშქართ კრებანი მსწრაფლ ბრძანა, აანთო ცეცხლებრ თვალია;
და აღტყინდა ვითა სახმილი, გული უძს ვითა რვალია.

1) წაჩხურის კალმახს საკვირველს ტაბაკზედ დება შვენოდა,
მარჯნის ფერ ხალით შემკულსა სიყვითლე გარდაფენოდა,
მწყაზარს სიგრაქესა მშვენნიერს სიმსუქნის ზეთი სწულდა,
ბემო ტურფისა საციფრო ზარმაცს ლაშხიას სწყენოდა.

1) ლაშხიები იყვნენ მენგრულის მთავრის მეთევზენი.

2) ვაითარიას—აფხაზური სიმღერაა.

ბათავდა სმა და პურობა, განცხრომა შინა იმერთა
მეფემ უბრძანა წერეთელს ლაშქართ შეკრება ძლიერთა;
მან ფიცხლად იქავ შეკრიბა, ვნახე ქადილი იმერთა,
და აღმართვა მკრელის კალდიმის ზემო მხრებთაგან ხმიერთა,

მეფემ უბრძანა ლაშქარსა: „კარგათ იცით ჩემი გული,
ხრესილის ჩხუბის ნაცვალს მთხოვს ღადიანი დიდი სული,
ვით მამაცმან გულოვანმან, მას დღეს მომცა ფაშა ბმული,
და წერეთელო, შენ აწი სთქვი მეგრელთაგან ხრესილს ქმნული.“

„მეფეო, თქვენს თავს ვიფიცავ, მეგრელნი მამაცობდიან,
ხრესილს ოდესცა იმერნი თვისს გმირსა თავსა გმოზდიან,
სპანი ძოღხიდის ჩვენთანა მათსა სიცოცხლეს სთმოზდიან,
ღ ჩიქვანნი შალავებითურთ: „ჰკარ, მოჰკალ, შეჰკარ!“ ხმოზდიან.“

არ დაშთომილა არც ერთი, მტერთა არ ეცეს ხრმალია,
თავადნი და აზნაურნი, არცა, მე ვგონებ, გვალია,
ბრძანებას თქვენსას ერჩდიან ვითა ქვეშევრდომთ ვალია,
და მტერთ კვლიდენ, ჩებდენ და სწვიდენ, ვითა სახმილის ალია.“

მსელა რა სთქვა სარდალმან, ჯარილა იზამს ყრილობას,
იტყვიან: „დადიანიცა ჩვენში ვერ ნახავს გრილობას,
სიცოცხლე ჰქონდეს მეფესა, ჩვენ არ ვაჩვენებთ წბილობას,
და ჩვენ გამოვიჩინთ ჩვენს ნამუსს და იმერეთის შვილობას.“

თრთოლვიდენ ბრძოლის სურვილით, ისმოდა ძეწკვთა ჩხრიალი,
მეფესა სთხოვდენ წასვლასა, იყო ამაზედ ხრიალი,
ვით მშიერთ მგელთა კრებულთა იყო საზარო ღრიალი,
და მე-ლა შეენიშნე მათარის მათის კალდიმზე ფრიალი.

ბრძანა მეფემან: „მე ვიცი ჯანი იმერთა ჯარისა,
რა საჭიროა ბევრი თქმა, მოვლა ვჰქნათ ოღიშთ არისა!“

თეთრსა ცხენზედა აღმხედრდა, ჰშვენის აღება ფარისა,
და ყურთმაჯი გარდაგდებული დაშვენდა ღირსად გვარისა.

მობრძანდა მეფე სოლომონ „მარანსა“ სახელდებულსა,
შობრძანა იქა მცხოვრებთა და მეგრელს მასთან რებულსა:
„ზევისწინ მტერთა ვაჩვენებ იმერთა ჩხუბსა ნთებულსა,
და გარნა მსურს მალვით ვესტუმრო კაცია ცეცხლ-მოდებულსა.“

აბა სცნას იმან, ამას გთხოვსთ მეფეი გულმოდგინებით,
შეცებ ვესტუმრო, მივიდე ვაი-ვაგლახით, გინებით,
დავუგმო განკარგულება და მასპინძლობა ცინებით,
და ვარქვა: პურშავო კაციავ! შენ ვერ კმასა გეყოფ ღვინებით.

გარნა ვით იქმნეს დუმილი საზარო ქუხილთ ბგერისა,
მითარ მუნჯ იქმნეს სოფელში უბნობა და ხმა ერისა,
მყისვე მოხსენდა მთავარსა მოსვლა მომსერელთა მტერისა,
და წარვიდა მისაგებებლად, ისმის ხმა ლაშქართ მღერისა.

ათასის კაცით რჩეულით მთავარი მიეგებოდა,
ზიორგი, ძმა საყვარელი, მას მარჯვნითარე ხლებოდა,
სიძე ცოლის ძმით შეყრითა ყოველი მტერი კვდებოდა.
და გაზაფხულისა მოსვლითა ზამთრისა ყინვა დნებოდა.

მეფე ეტყვის ლდიანსა: „იმერნი ჩხუბის მდომია,
მაჩვენე სად არნ მებრძოლნი, რათა ვაჩვენო ომია,
აღვუნთო ცეცხლი, ვაცეკვო და ვჰყო ტყვესშიგან მძრომია,
და ხრესილის ნაცვალს გარდგიხდი, თულა ნამუსი მქონია.“

— „მეფეო, იყავ ბედნიერ, აღისპოს მტერნი შენია!
მტერნი ახლოს არიან, რუხს დგანან აფხაზთ, ჩერქეზთა ძენია,
მაგრამ ჯერ ზუგდიდს მობრძანდი, ეს მოწყალება ჰქმენია
და რათა გალხინო პირველად მეფე სიკეთის მფენია.“

ბალიმდა მეფე, რა ესმა ლხინისა მოგონებანი,
შთხრა: „მთავარო, შემინდევ, არ არის ჩემი ნებანი,
მინდოდა მალვით გსტუმროდი, წამიხდა ხელოვნებანი,
და რადგან შეიტყვე, არ მოვალ, სჯობს ჩხუბთა ადრე ნთებანი.

შენის თხოვნისა ყოველთვის მზადა ვარ აღმასრულებლად,
მაგრამ მე ჯერ გთხოვ. წარვიდეთ ჩვენთ მტერთა აღსასრულებლად
მერმე მოვიქცეთ ორნივე ზუგდიდსა სალიღინებლად.
ღდავსხდეთ ცაცხვის ქვეშ ტახტზედა „ოჯალის“ საკიკინებლად.

დამორჩილდა ღადიანი, რუხისკენ ვლეს გზა არ დიდი,
მეგრელთ ბანაკში ჩამოხდენ, რომ შეიქმნა ღამის ბინდი,
ძლვა იყო ძროხა-თხა-ცხვართა, ლხინი შეიქმნა არ ფლიდი,
და სთქვა იმერლებში თათრული „ოჯალეშმანი ჰეი გიდი!“

რა დღე გათენდა მეორე, მტრის მოლა იძახდიან,
იმერნი ამის მსმენელნი თხოვნით ბრძოლასა ხმობდიან,
ვით ტახნი ამპარტავენულად მტერთზედა იჩარჩოდიან,
და მეგრელნი ამის მჭვრეტელნი ღიმილით იცინოდნიან!

მეგრელთ არააქვსთ სრულიად დამჩემებელი გულია,
მაგრამ მათ შორის გმირობა სიმდაბლისთანვე რგულია,
მოწიწებითა დადიან მარდნი, მხნეობით სრულია
და იცინიან ტრაბახობაზედ ვითა უმანკო სულია.

შუყვარან მათი პატრონი, მარადის მისთვის კვდებიან,
სტუმრის პატივით ქებულნი მისთვის ერთგულად შთებიან,
მოლალატეთა და ურჩთა ვით ცეცხლი მოენთებიან,
და ერთგულთა მისთა მორჩილთა მეგობრად ეჩვენებიან.

მსენი არას ამბობდენ, ჩხუბს რომ ითხოვენ იმერნი,
შეექცეოდენ ღიღინსა თოფის მარადის ხელთ მჭერნი.

მეფემან ბრძანა:,, მეგრელნო, მიიღეთ ჩემგან ეს ფერნი:
და მხარ-ლღივი იქონეთ ბაშლაყუ, რომ განვარჩიოთ ჩვენ მტერნი.

იჯდა ძელეშბეგ ზარმაცად ჩიბუხის პირში ჭვრითა,
იგვრღივ მონანი თავს ადგნენ ხელდაჭდობილნი მზერითა,
იხედებოდა ამაყად ამპარტავანი წვევრითა,
და სთქვა: ,,ვგონებ, ძმაი აქ მოდის ბეჭირბეგ გულის ძგერითა!..“

ბეჭირბეგ წინა წარმოდგა, გული უძს ვითა სალია,
ძმას უთხრა:,, მტერნი ლხინობენ, მომატებიათ ძალია,
იქმნება მეფე მოვიდა, სოლომონ ცეცხლის ალია,
და გავგზავნოთ კაცი დამხედი, ესე მებრძოლთა ვალია.“

მონათა ეტყვის გასვლასა ძელეშბეგ ხელის ქნევითა,
იტყვის თუ: ,,სწორედ მეფეა, ვიბძარებიცა სმენითა.“
ამა დროს ზურაბ და ლევან მოვიდნენ ჰსწრაფლად რბენითა.
და ჰსთქვეს, რომელ ,,მეფე მოსულა იმერეთისა ერთა.“

მართმან აფხაზმან მოგვართვა ამბავი ესე ყოველი:
ითერთის ჩოხითა მეფეო თეთრზედა იყო მჯდომელი,
დადიანს მიცხალამა მოხმარებისა მნდომელი,
და ჯარი ურიცხვი ახლავსო ბრძოლის სურვილით მხლტომელი.

რა მოისმინა ძელეშბეგ, სთქვა თვისის მცონარებითა:
,,ძმანო, თათბირი დავიწყოთ“, ფერი ჰკრთა მთრთოლარებითა.
ტაცი გავგზავნოთ მეფისად, მუნ უთხრას მძრწოლარებითა:
და შერიგება გვსურს, თუმც უნდა, იფიქროს თვისის კრებითა.

ჩვეულებითა, თქვენც იცით, ელჩნი მცფესთან დგებიან,
მეზირ-სარდალნი, დიდ სქესნი მუნ ერთად შემოკრებიან,
ზაზრდილობითა საესენი ცხებულის წინა სხდებიან
და მაღალიც რომ სთქვან რაიმე, სჯულია, იქ არ კვდებიან.

ამისთვის სჯობს რომ წარგზავნოთ ელჩი წინ წარსადგომელად, შევნიშნოთ: ოდეს მეფესთან იქმნეს აფხაზი მდგომელად, მოვეწყუოთ მათ ზარბაზანი მათის სისხლისა მწდომელად, და ვესროლოთ, ვიქმნეთ მეფისა და ღადიანის მკდომელად.

თუმც მოვკალით ღადიანი და მეფე მისი სტუმარი, შეთავობითა ყოველნი დაშთებიანმცა მღუმარი ჯართ აღვხოცთ, ავკრებთ, შევიპყრობთ, შევიქმნებიან უხმარი, და რამე თუ სჯობდეს, თქვენა სთქვით, მე შევიქმნები მჩუმარი“

ლევან და ზურაბ იტყვიან: “დავასკვნათ ესე რჩევოა, ამითი სწორედ შეგვეჩრების მეფის და მთავრის ძლევოა, ჩვენ გავგზავნოთ შჩარდია, არ ვარგა სიტყვის ლევოა, და არც დგვეაკლდების სრულიად შჩარდიასა მკვლევოა.“

ბეკირბეგ გმირი მსმენელი იწოდა, ესმა მუხთლობა, მსთქვა: „გმირთ მამაცთა წესია ბრძოლა, ფიცხელი გულობა, არ მომწონს ჩემთა ძმთაგან ამა რჩევისა თქმულობა, და არც არის პატიოსნება მტრისა მუხთლობით მკვლევლობა.“

პატიოსანთა მებრძოლთა უნდა თან ვეყრასთ პირია, მეტადრე მეფე, მთაუარი, სადაც ჩხუბობენ გმირია, სძლიონ ერთმანერთს ბრძოლითა, გარდასწყდეს ამით ქირია, და რა საჭირია მუხთლობა, სიმხდლე სისუსტის ძირია.

ორმოც ათასი ჯარი გვეყავს, თუ ითქმის, უძლეველია, წინა ნამუსი მიგველის, აჰა ბრძოლისა ველია, ზამოჩნდეს იქა ძალ-გული და პირი ხრმალთა მჭრელია, და თორემ მუხთლობა რას ვარგა, ლაპარაკიცა ძნელია.“

ხელი გარდივლო ულვაშზედ ძელზეგ დაფიქრებულმან, უთხრა: „კარგი სთქვი, ბეკირბეგ, მამაცობითა ქებულმან,

მაგრამ ვთხოვ, მე დამიჯერო. სიმხნითა განლაღებულმან,
და დავასკვნათ ჩემი თათბირი, თავი წარმწყმიდოს რებულმან.

თუცა შენ ამბობ სიმუხთლედ ჩემგან ამისა რჩევასა,
მაგრამ არ არის მუხთლობა, ესე სჯობია ნგრევასა,
მტერთ მოტყუებას აქებენ და ხელოვნურად ძღვევასა,
და თორემ რა მგამა, ვუყურო ჯაჭვთა, ჩაჩხანთა მტვრევასა.“

დამორჩილდება ბეჭირბეგ ვაი ვაგლახით და ძალად
მტყვის-ყე: „თქვენი ნებაა!“ — აღტყინებული ცეცხლ-ალად,
ტანად წერწეტი მამაცი, ვინ დაიწუნოს ის თვალად,
და მერმე ჭელშებგ წარმოსდგა, ფეხი ჩაადგა ფოსტალად.

ბანცხრომით დასუსტებულმან სთქვა: ბანაკს წასვლამსურისო,
რასა ამბობენ დღეს სპანი, მიგდებააჲ ხამს ყურისო,
ბაგზაენა შჩარდიასი, ვით ირემს წყარო, მწყურისო
და რა რომ შევიტყე მოსვლაჲ სოლომონ მხნე გაურისო.“

მივიდენ ბანაკს, სადაცა თოფები იფერებოდა,
ფაცხის კარავნი ნაბღითა, ბაშლაყუთ ითეთრებოდა,
ხანჯალი, ხრმალი, ისარი სასტიკად იღვსებოდა,
და კიჟინით თოფი, ტამბაჩა ნიშანზედ იმართებოდა.

აღრეულ ამა ბანაკში იყო აბხაზთა ჭყურტული,
შარაჩნი, ჯიქნი, ალანნი იყენენ საბრძოლად მორთული
ამბობდენ ფერ მკრთალ ცქერითა: „მეფე მოსულა ლომ-გული,
დავისაც შეიპყრობს ღორსაჲქმევს, ესრედაქვს თურმემასსჯული.“

ჩუმ-ჩუმ ფურჩულით აფხაზნი, ვით თხანი, დაცქრიალობდენ,
ვიდოდენ იქით და აქეთ, ჩხუბისათვისცა მკრთალობდენ,
ძრწოდენ ვით ჩიტნი ბაღნარში, ქორისგან ვერა მღერობდენ
და მე არ განვაგრძობ, აწ ვიტყვი: იგინი ცოტა ფრთხალობდენ

ამ დროს ბეჭირბეგ ძახილით ბრძანებს: „ჭელეშბეგ აქ არის?“
ხმა ჯარსა შიგან გახდება, მაგრამ სიჩუმე სად არის?
მოვიდეს უჩარდიაო, ელჩად გაგზავნა თქმა არის,
და მოძებნეს იმ წუთს აფხაზი, წარმოდგა ფიცხლად, მზა არის.

ჭელეშბეგ აფხაზს უბრძანებს, ეტყვის: „შენ წადი საჩქაროდ,
უთხარ კაცია ღადიანს სალამ-ქალამი საკმაროდ,
ჩვენ თუმცა აქა მოვედით საჩხუბრად და საომარად
და მაგრამ გვწადს დღეს შეერიგება, მშვიდობასა ვსთხოვ საჯაროდ.

პრ გვემინიან, მანც იცის, ჯარი გვყავს უთვალავია
ზანდულის რკინით ჩაცმული ჩერქეზი ჩხუბში ავია,
ისარ-მშვილდოსან მამაცი მარდად მქნევი აქვს მკლავია
და მაგრამ მეფის გესურს პატივი მისთვისლა გთხოვეთ ზავია“.

რა მოისმინა აფხაზმან, ელჩად გამომეტებულმან
ორის კაცითა გაქუსლა სიმხნე-სიფიცხე კლებულმან,
სთქვა: „ვით მივიდე, ვითა ვქმნა უბედომ ყოველთვის ვებულმან,
და იქნება მომკლას მისვლასვე მეგრელმან სიმხნე ხლებულმან“.

წარვიდა რა უჩარდია, ჭელეშბეგ იხმარს ღონეთა,
იტყვის, მოიღონ ზარბაზნი ბაშლაყუს თავზედ მქონეთა.
მოიღეს, მყისვე მოაწყვეს ჟამისა არა მყონეთა,
და ყრილობა შექმნეს ლაშქართა დღესა მას ჩხუბის მგონეთა.

ბრძანებს კვალად, რომ „დაეწყონ მეგრძოლნი საბრძოლველადო,
ბეჭირბეგ მარჯვენით სარდლობდეს მომსერელად, სახმილ-მწვე-
ლადო,
მარცხნით ზურაბ და ლევანი მართავდენ ჯართა ველადო,
და მე საშვალს ადგილს შევიცავ, ვითა მიქნია ძველადო.

ბათავდა მყისად ბრძანება, აღივსო სრულად ველია,
მეთოფჩე თათარს უბრძანებს: „შენიშნე ელჩად მღვლელია.“

თვითონ აიღებს ღურბინდას, უცქერს მაცდური მელთა,
და სთქვა: „ახლოს არის მტერზედა შერიგებისა მთქმელია“.

შენიშნავს, რომ უჩარღია მტერს უყვივის ვითა ხელი:
„მეწინავენო, გამიშვით, ჩხუბი არ არის დამწველი,
ღადიანი მინდა ვნახო, ვუთხრა ამბავი ჯართ მცველი,
და შეატყობინეთ, აცნობეთ, ელჩად მომგზავნეს მომსვლელი,

უძახის პასუხს ჩიქვანი, მეწინავე მეგრელთ ჯარის,
ანთებული ცეცხლებრ მწველი, შერიგების მთქმელი ვარის:
„ვით გაბედე, ვითა მოდი, ვით ჰქმენ ნახვა ჩვენის არის
და გადიკარგე, მკერდ-ფხანიავე, ჩიქვანი ვარ ვეფხის გვარის.“

აფხაზი შეკრთა, შეშინდა, ყივის: „უთხარით სარდალსა,
მხოლოდ ვაცნობებ ღადიანს ამბავსა კარგსა, მართალსა
მლჩად მოვედი, ერთი ვარ, ავიხოვ თქვენს წინ მე თვალსა,
და უჩარღია ვარ, თქვენც მიცნობთ, ვერ დავიკვებებ მე ძალსა.“

ბულსა ფიცხელსა მდაბალი სიტყვა ჰყოფს დამდაბლებულად.
ჩიქვანი აფხაზს უძახის: „დადექი, ნუ ხარ ვებულად.
რადგან ასრეა, ვაცნობებ, ერთი წარვიდა ქებულად,
და აცნობა სარდალს: „აფხაზი ელჩად არს ახლოს ხლებულად“.

მტყვის: „იძახის საწყალი: უთხარით სარდალს თქვენსაო,
უჩარღია ვარ ნაცნობი, არას წარვიღებ თქვენსაო,
მთავარს ვაცნობებ კარგს ამბავს, არ მოგიხდებით თქვენსაო,
და ელჩად ვარ გამოგზავნილი, ვაცნობებთ ამბავს ჩვენსაო“.

რა მოისმინა სარდალმან, წარვიდა გამოცდილია,
წარდგა მთავართან ტან-სარო, ლერწამი ედემს ზრდილია,
აცნობა: „უჩარღია ელჩად მოსულა დილია,
ღე ვითარ გვიბრძანებ, რაი ვჰყოთ, აკრთობს მეგრელთა ჩრდილია“.

მთავარი მეფეს აცნობებს, ორნივე ბრძანებენ შვებული:
„მოვიდეს ახლავ, ნუ ღრტვინავს შჩარდიაი ვებული.“
ხმა იმერლებში გახდება, ელჩი არისო რებული
და იტყვიან: „აქა ვით ვნახოთ აფხაზი ამტერებული!“

აცნობეს შჩარდიასა: „მოდი, ნება გცეს მოსრულსა.“
შემოვა ჯარში, იხილავს წყობილობასა თვით სრულსა,
ბანკვირვებითა უცქერის კალდიმს წელზედა მოკრულსა
ღძეწკვითდახლათულს იმერლებს მტერთა ზარმცემად მოართულსა

წარდგება მეფე მთავართან, ეტყვის ამბავთა მრთმელობას,
ამბობს თვისთ ლაშქართ ქებასა და გამარჯვების ძნელობას...
ამდროს ზარბაზანი განსწყვეტს მისის ნებისა მქნელობას,
და ხმა დიდი, ქუხვა და ბგერა ლაშქართა მისცემს მშლელობას.

მთხის და ხუთის მომკვლელი ტყვია მეფის წინ დავარდა,
მხილველი ამის მგზებარე მეფე მკვირცხლიად ავარდა,
მლჩსა საწყალსა უმანკოს თავი კინალამ წავარდა
და მაგრამ მეფემან დაიცვა, მის მადლში ამით შთავარდა.

ბრძანა: „აფხაზო, გინდოდათ მოგეკალით ჩვენ მუხთლობით,
მაგრამ ღმერთმან მოგეარჩინა, ვნახოთ, ვინ სჯობს დღეს გულობით
წადი, ახლავ გამეცალე, მე არ მოგკლავ დიდ-სულობით,
და ბეჭირბეგს უთხარ შამომხვდეს შავის ვიქმნები ცმულობით.“

შავი ჩოხა მოითხოვა, ბრდღვინავს ვითა ფიცხი ლომი,
ბრძანებს: „იმერნო, დღეს ვსცადოთ ხრმალი ჩვენი სისხლთა მწ-
თომი.“
აფხაზი მყისვე გაიქცა შიშით—კანკალ—ძრწოლით მძრომი,
და მეფე შავზედა აღმხედრდა მამაცი და ვეფხებრ მწყრომი.

ჯარი იმერთა წარვიდა და მეფე წინა მძლომელი,
დადიანს უკვირს, იფიქრა: „გამექცა მეფე მწყრომელი!“

ჯარი დააწყო, ვითა ჰხამს, ლურჯზედა იქმნა მჯდომელი,
და რათა აღმოხსნოს აფხაზნი და ჰყოს რიყეში მძრომელი.

რა დაწყობილჰყო მებრძოლნი, ჰსთხოვა მერმე ზესთ არსებას:
„მიიღე მსხვერპლად მტერთა კვლა, მეგრელთ ნუ უსპობ არსებას
დაგვიცვე ქრისტიანნი, სიცოცხლე ჩვენი არსებას
და თათარს ნუ მისცემ, ძლიერო, ზუგდიდის ტახტზედ ხარებას.“

შემდგომად ბრძანებს: „მივმართოთ, განდება ჯართა გრიალი,
იქმნება აღრეულობით „სარალო ბეგზედ“ ტრიალი,
აბჯართ ჩხრიალი, ხრიალი და მათრახებთა წრიალი
და შეეყრებიან აფხაზთა, ვნახოთ მეგრელთა ბრიალი.“

აენტო ცეცხლი, აენტო ვითა სახმილი წველია,
აქვლმან ჰეჭითა ღრუბელგებ მოიცვა ტყე და ველია,
იყო ძახილი ვით ბგერა: „მოჰკალ აფხაზი მკვლელია!“
და ჩიქვანთა ხრმალი ელვიდა აფხაზთ რაზმშიგან მვლელია:

მაშინ ვხედვიდი შალავას, ჩერქეზს რომ ხმაღსა დაჰკრევდა,
ძუდი რკინისა სამოსი მტრის ხორცსა ვერ უფარევდა,
ბანდულს რკინასა და ხორცსა ვით ლომი, ვეფხვი ბძარევდა,
და მისი სიფიცხე დამწველი მტრის რკინას ძალსა ჰპარევდა.

ამა დროს ცეცხლი გამოჩნდა მარცხენით აღტყინებული,
თურმე მეფემან მამაცმან მტერს უყო ხერხი ქებული,
ზარს მოუყარა მარჯვენით, შეიქმნა ბრძოლა ნთებული,
და იყო კივილი აფხაზთა, შეიქმნენ ღონე კლებული.

მას მიუბრუნდა საჩხუბრად ბეჭირბეგ ბრძოლის დამკვეხი,
შეიქმნა ხრმალთა, ისართა გმერა, კვლა, ჩეხა ზარ-მტეხი,
აქვდება იმერი, ჩერქეზი, აფაქიძეცა—მტერთ მეხი,
და სიმხნისა ბედმან და სვემან, ვნახოთ, ვინა ჰყოს გამტეხი.

ჩერქეზი იმერს უხდება, ღგებია შარაჩს უძახის,
მართმანეთისა არევით გამოდის ხმაი ვაგლახის,
ფრინვენ ისარნი, ტყვიანი, „მოჰკალი!“ ხმაა ჯავახის,
და ისმის იქილგან იმერთა საშინელება ტრაბახის.

ტყდება ჩაჩქანი, ხელნავი და იმერლებთა ხრმალია,
ძელეშბევ უკან იწევა, ის დედაბერი მთხალია,
ჩიჩუა მისჭრის ხრმალითა, წაუხდა თოფის ფალია,
და ბექირბევ მარცხნით იწევა, მარჯვნივ არა აქვს ძალია.

მეფე თვით იბრძვის, მტერთ მისჭრის, უძახის წითელ მოსილსა
ბექირბევს, კარგსა მამაცსა, ლერწამისამებრ მოზდილსა:
„შამომოცადე, ჭაბუკო, ხრმალი გიჩვენო მოცდილსა;“
ღ მაგრამ შორს იბრძვის, არ ესმის, ჰგავს ღონე-ძალა მოხდილსა.

დადიანი მარდად მქნევი მოეწია ერთსა ჩერქეს,
ხრმალი რომ ჰკრა, ბედსა ვფიცავ, იმერლებმა ასე აქეს:
„არ გვინახავს უკეთესი“, ქება უთხრეს ლომებრ აგეს;
და მთავრის ქებით იმერლებმა მეგრელები გააშმაგეს.

პირივენ აფხაზები, ძალა არ ჰქონდათ მეტია,
ალარ ვახსენებ ძელეშბევს, ზურაბ და ლევან მეტია,
ბექირბევ ბრძოლით იწევა, ვით ვეფხი სისხლის მხვრეტია;
და მეფე იძახის: „ჰკა მაგას!“ მტერთა გაქცევის მჭვრეტია.

ველარ დაუდგნენ, გაიქცნენ, მიბრბოდნენ ვითა თხანია.
ჩიქვანი ფიცხი წამოწვდა, არ უყოვნია ხანია,
მიკვლიდა, ჩებდა, ხალთვიდა, უჭვრეტს იმერთა ხანია
და მის ნაკრავს ვერ გარდაურჩა აფხაზი თავი-ფხანია.

მსრეთ დაფანტეს, დახოცეს, ზოგი ენგურსა გაცურვენ,
მაგრამ იმერნი თვისსა ხრმალს აწი სისხლით სვრილს იურვენ,

აფხაზნი ხეზედ მიკრუღნი მწუხარეს ცრემლსა იწურვენ
და ვგრეთ მეგრელნი ბაშლაყუს და მტრისა ნაბადს იხურვენ.

აწი შემოხვდა მეფეი დადიანს გამარჯვებულსა,
პირსა ჰკოცნიან ერთმანერთს, ვგონებ არ გვანან ვებულსა,
უქებენ ერთი მეორეს ხრმაღსა სისხლითა ღებულსა,
და ხარობენ სიძე ცოლის-ძმა, ხედვენ რა მტერსა ძებულსა.

დადიანი ჰმადლობს მეფეს შთამომავლობით მგრძნობელი,
ღაბრუნდებიან ორნივე, გამარჯვებისა მცნობელი,
წყაროს პირს ჩამოხდებიან ძელეშბეგისა მგმობელი,
და აქებენ წითლით მოსილსა, მეფე რომ იყო მხმობელი.

შემოკრბებიან იმერნი და მათთან მეგრელებია,
მეგრელნი მეფეს ულოცვენ, დადიანს—იმერლებია,
ქალთა, ხელები და მკერდი სისხლით აქვსთ გასვრილებია,
და ზოგს თავი მოაქვს, ზოგს ხელი, საზარლად დაჭრილებია.

ახნაურნი ტახტისანი ზარბაზანთ მოათრევდიან,
იძახოდნიან „ხაბარდას“, შილინგით გარს მოსდევდიან,
ვით ბურთსა მოთამაშენი მტერთა თავს მოადგებდიან,
და დაჭრილობითა სავსენი ბატონსა ულოცვედიან.

არ დარჩენილა არც ერთი, რომ არ ექმნას სახელია
თავადნი და ახნაურნი, არცა კარვისა მცველია,
ჰველას მოჰყავდა ორ-რი აფხაზი თავის მგმელია;
ღესრეთ გარდაწყდარუხსბრძოლასასტიკი ცეცხლებრ მწველია.

რა ესრეთ მტერნი მეგრელთა შეიქმნენ სისხლით დამბალნი,
მთავარმან სთხოვა მეფესა, წარვიდენ ზუგდიდს მაშრვალნი
„სარალო ბეგზედ“ შეწუხდენ ღმობიერებით მავალნი,
და რომ ნახეს მტერნი და თვისნი დაჭრილ დაყრილნი მრავალნი.

მოვიდნენ ზუგდიდს მამაცნი მტერთა განბნენი სრულებით, სამღვდლო წესნი შემოხვდნენ სამღრთო სამოსთართულებით, ღმერთსა მადლობა შესწირეს, აშვენეს ხატნი მკულებით და გლახა და ქვრივნი აღავსნეს მოწყალებისა ბოძებით.

ღარჩა ორ კვირას იქ მეფე მტერთა ყოველთა მგმერალი, ლხინობდა, მხიარულობდა, შეექცეოდა მღერალი, მითარ ლხინობდა, ნუ მკითხავთ, აქ შოთა უნდა მწერალი, და ვინადგან მხოლოდ მას ეპყრა კალამი სულის მბერალი.

შემდგომ ლხინისა ღადიანს ჰრქვა იმერთ წინამძღოლელმან: „ბარდავიხადე ხრესილის ჩხუბის გარდახდის მნდომელმან, მილხინე კარგათ მე ზუგდიდს საკმაოდ, იცის ყოველმან; და აწი გამიშვი იმერეთს ჩემის გულისა მცნობელმან.

— „მეფეო, ნება მოსვლისა სტუმრის არს, — უნდა იცოდეს, მაგრამ მასპინძელს თუ არ სურს ტყუილა წასვლას ითხოვდეს. მემასპინძლესა არ მიყვარს, სტუმარი წასვლას იტყოდეს, და ამისთვის სტუმრის რიგია, მასპინძლის ნებას იქმოდეს.

ღიმილით ეტყვის: „გამიშვი, დღეს მივიღეო წერილი, შექცევა, ლხინი გვეყოფა, მტერნი შენნიც არს გმერილი, შენი დაცა შეიბრალე, უჩემობით არს შეთენილი, და არ დამაკავო აწი, გთხოვ, არ მყო მე მისგან თმენილი.“

მტყვის: „მეფეო, წაბრძანდი, გმორჩილებ ვითა მშობელსა. მამაცსა, გმირსა, მდაბალსა, მეგრელთ კეთილის მყოფელსა, საჩუქრად ჩემს გულს შეგწირავ ოდიშის კარგის მნდომელსა და მასთან ასსა ყრმას მორთულსა თეთრსა ცხენზედა მჯდომელსა.

მეფეო“, უთხრა, „კეთილი საჩუქრით არ გარდიხდების, მაგრამ მეგრელთა გრძნობანი დღეს ძველად აღიმართების:

მტყვიან ძეთა, ძის ძეთა, სამაგალითოდ დაშთების,
და არ განიხრწნების აროდეს, უმეტეს განიდიდების.“

მერმე იმერთა ჯართ ეტყვის: „თქვენგან ნაქმარი ძვირია,
საჩუქრით მე ვერ გარდვიხდი, ბევრიც რომ მოგცეთ, მცირია,
ასი ტაიქი კაჭმული არათრის არა მქირია,
და ათასი ხარი და ზროხა მიიღეთ, დღეს ვარ მწირია.

მინადგან, ძმანო, მთის ხალხთა არ მომცეს მოსვენებაი
ზაფხანტე ყოვლი დიდება, მეგრელთ რომ მივცე შვებაი,
მქონდა მრავალი ურიცხვი,—არ ვარგა თავის ქებაი,—
და არ დარჩა ოქრო, არც ვერცხლი, არ მწამოთ ძუნწად გებაი.“

მეფე ეტყვის: „დადიანო, ჩვენ მეზობლობით გვიხმობენ,
ვითარ არ ვიცით ამბავნი, მეგრელნი თუ ვით მყოფობენ,
იმერნი საჩუქრისათვის დადიანს ვითა დაჰგმობენ?
და ანუ კაციას ჰურშავად, ნუ იტყვი, ვითარ უხმობენ!

რა საქირთა ბევრი თქმა, მეგობრობაი შენი მთნავს
ძმისა იმერთა დედოფლის, რომელი ჩემთვის მთვარეს ჰგავს,
მაგრამ ხვალ დილით გამიშვი, არ დაგავიწყებ ჩემსა თავს,
და თუ კიდევ მტერი მოგივა, იმერნი მეგრელთ დაიცვავს“;

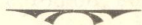
იმ დღეს შეექცნენ, ილხინეს, ვითა იმერთა გვარია,
მეორეს დღესა აღმხედრდენ, დადიანიცა მძღვარია,
წარვიდენ გმირნი მამაცნი, ნახეს კოლხიდის არია,
და მთა, ვაკე, ხენი ყურძნითა, მოსავალითა მყარია.

მსრეთ რა ნახეს კოლხიდა სამოთხებრ ყვავილებული,
ოქროს ცხვარისა ნამყოფი, სიტურფით განშვენებული
მიმტაცებელი გულისა, ბუნების წარმოებული
და უთხრეს მეფესა საზარო, გველთაგან გამოღებული...

მტყვინ: „მეფეო, ისა სჯობს თქვენ რომ გქონდესთ მენგრელია,
ცისაგან აღმორჩეული, საკვირველების მრთმელია,
მშენიერების წალკოტი, გრძნობათა განმცხრომელია,
და რა საჭიროა თქვენს მეტი ბატონობისა მთქმელია.“

დადიანს ესმა ესე, ჰსთქვა: უბედურება მჩქეფარებს,
თუმცა ვარსკვლავებრ მეფისა გული ღვთის ხელთა მდებარებს,
მაგრამ ძე არის ადამის, შეცთომის სისხლით მგებარებს,
და იქმნება, შესცდეს ვით კაცი, რა სამეგრელო მქეზარებს.

ამისთვის ბოლოს იფიქრა... ჩრდილოისაკენ დამართა,
მრ-თავიანსა არწივსა რუსეთისასა მიმართა,
მან თვისის უხვიერებით ფრთა ფარად მისად გამართა,—
და ესრეთ დასრულდა ამბავი, რუხმან ეს სჯქმე დაგვმართა.

გველი და კაცი.

ტყესა სწვიდა, მოსდებოდა ჭეთერისა ცეცხლის ალი,
შეშიდ გველი იღვლარქნოდა არსით ქონდა წასავალი,
იწვებოდა განგებისგან, დასდებოდა ბევრი ვალი,
მაგრამ კაცი ახლოს შეხვდა მეზობლისას მიმავალი.

მტერს, მოყვარეს მაშინა ვსახოვთ, ოდესცა გვაქვს გაჭირვება,
ბველმან კაცსა მომავალსა სთხოვა მისი მოხმარება:
ძაცსა გველი შეეწყალა, თუმც იგ ნამუსს ემტერება,
ბამოიხსნა ცეცხლისაგან, მისცა გულის გახარება.

წარსულს ქმნილსა არ დავეძებთ, არ გვაქვს მასზედ ცეცხლთა დება.
ბასაჭირის შემდგომ ყველა ნამსახური გვავიწყდება,
თუმც გონიერთ ეს ესრედ გვჭირს, გველისგან ვინ გაკვირდება,
რომელიცა სისხლისათვის სურვილითა ბევრჯერ კვდება.

ბველმან უთხრა გამოხსნილმან: „მე ჭია ვარ მანკიერი,
მაგრამ ნაცვალს გარდაგიხდის ღმერთი ღმერთთა სახიერი,
მოდო ყელზედ მაკოცნიე, თუმცა მე ვარ ბიწიერი,
ბაგრძნობინო, გველმაც იცის სამსახურის მაგიერი.

ძაცი ვითარ იფიქრებდა, ცხოველს ღმერთი არა სწამდა,
ძეთილისა ნაცვლად ვინმე თუ ბოროტსა მას უზამდა,

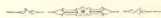
მეისად თავი მოიდრიკა, გველს ქედზედა დაისვამდა,
გველმან ყელსა მოუჭირა, გველისაგან ვითა ჰხამდა.

ძაცსა ეტყინა, შესძახა: „არ იქმნე შენ უგრძნობელი!“
მან უთხრა: „ბრძივეო, რას ლაუბობ, გიჟი ხარ ლე უცნობელი,
ძაცი გველმან ხელთა ვიგდე, ვითარ ვიქმნე მე მლბობელი,
აქამდის ვით ვერ გვიცანით, ჩვენ რომ ვართ დაუნდობელი?“

ძაცმან უთხრა: „ცეცხლისაგან გიხსენი, მიჭეც შევებასა,
მდესცა გიხსენ, მეტყოდი შენის ენითა ქებასა,
ძაონა მითხარი ტკბილის თქმით, დამპირდი დიდსა რგებასა,
ნუ უმე არ მოიგონო და მიმცე გამწარებასა.“

პასუხად ჰსთქვა: „რისთვის მენდვე გველსა ძველიდგან ვემტერსა,
ტკბილი სიტყვა თუ გითხარი, ვიღესავდი კბილს მშიერსა,
რომ დაგპირდი აღვისრულებ, ვიქმ კეთილის მაგიერსა,
შეგჭამ სრულად, არ დაგარჩენ, ლხინსა ვიზამ გემიერსა.“

რა ეს ჰსთქვა, მოუჭირა და დაარჩო გამომხსნელია,
თუმცა მხსნელისა დარჩობა გასაგონათაც ძნელია,
მაგრამ დამრჩობი, თქვენც იცით, კაცთა ნათესავთ მკვლეელია,
ნუ გამოიხსნით ცეცხლისგან, რომ იწვებოდეს გველია.

მ ი რ ი.

ირი ველზედ ბალახობდა ორი თუ სამი ღლეო ღ
მოსვენებისა ამიღით სიმსუქნის ზეთი სწვეოდა,
თავისუფლებას ჩემობდა, იშვებდა შეექცეოდა,
და არ ეკადრება სხვა ვირთა, რა გვარად ის იქცეოდა.

მწვანითა იყო აღსავსე იგი ლამაზი მინდორი,
იგვრდივ ტყე იყო, ახლოს ტბა, მათხელა შუკა და გორი,
სკვინჩაცა დაჭიკჭიკობდა ძავკასიის ერთი, ორი,
და არა თუ ვირი იქ ყოფნას არ დაიწუნებდა ჯორი.

მითა პატრონი იმ არეს ვირი ფეხსა აბიჯებდა,
ღარბოდა, ხლტოდა, ილხენდა, თამაშობდა და იშვებდა,
მწვანესა პირით ფუშვიდა, არჩევდა, პირშიდ იღებდა
და ვირმანცა იცის განცხრომა, თუმც ვინმე დაუჯერებდა.

სვიანი ღროს არ დაეძებს, სმა-ლხინსა არ ანგარიშობს,
რაცა სწადს, ბედი უხვია, არ გარჯის, წინა დაუსობს,
მასზედა ნეკტარს, მანანას ვითა ცა წვიმას დაუშობს
და ბედი ვირს ელაციცება, მყისად წალკოტში შეუშობს.

მირი ბელსა მიენდობა, ბედიც ძვირად უღალატებს,
ზაასუქებს, გაალადებს, ხან ხუმრობით გააბუტებს,

ბევრსა რასმე სხვა და სხვასა ვირს ვირულსა მოუმატებს,
და მაგრამ მისი ყურის ქნევა რას ნიშნავს, არ განუმარტებს..

ბედი ვირზედ რომ შეჯდება, შეხედო ბედაურია,
წვივ-მაგარი, მოქინდრული, მოქინჩული და გმირია,
ახლოს მისვლა, მიკარება ძნელი და გასაჭირია,
და მაშინ აქებენ ყველანი, ვინ იტყვის, რომე ვირია.

მართი რამ ბედსა შევნიშნე, ოდეს ვირსა ესტუმრება,
არა შურს მისთვის ფაშობა, სასახლე, ქება, დიდება,
მაგრამ თუმც იწყო გალობა, მას ერთობ არ იამება,
და ამისთვის ჩემსა მუტრუკსა ხან და ხან გაუჯავრდება.

მსე აქვს, ვგონებ, მიზეზად, რა ბევრსა მოთოვს წყალობას,
თორემ ყვირილი ვირისა სჯობია კიდევ წიხლობას,
მე ბევრი ნაზი მინახავს, ეტრფოდა ვირის გალობას,
და აქ შევეწიოთ ჩემს ვირსა, ვსთქვათ: ნიშნავს დაუდგრომლობას.

ჭკვიანსა არ ეკარება, ბედია დაუდგრომელი,
ჭკუამ იცისო, ის ამბობს, ბედი და მისი სოფელი,
ფრინავს ოქროსა ფრთებითა ლამაზი განსაკრთომელი,
და ოდეს ვირს ეხალისება, ვირსა მორჩილებს ყოველი.

ჩემო მკითხველო, იხილე ჩემის კალმისა ბავშობა,
მე არ მიჯერებს, შენ მაინც უბრძანე, გიჟი რას შობა,
ბედი ვირზედ რომ შეჯდება არ შურსო მისთვის ფაშობა,
და არ იცის, რომე არ ვარგა ასე თავისა აშობა.

რა ვუყო, ჩემი არ ესმის, არაფერს არ დამიჯერებს,
თეთრსა სადაფის ველზედა ყმაწვილია და იხარებს,
თამაშობს, აწყობს დას-დასად, თემად და თემად შაირებს,
და თქვენს თავს ვიფიცავ, ხან და ხან მეტისა თქმითა მაჯავრებს..

ხან გიჟი არის, ხან ბრძენი, ხან მიჯნური და ხან გმირი
ხან ახალ—დაბადებული, ხან ავაზაკი და გზირი,
ხან მალლა მფრენი არწივი, ხან გვრიტი უცხო და მწირი,
და მე მისი ვერ გამიგია, შევჩერებივარ და ვსტირი.

ვინა სთქვას მისნი საქმენი, სადაურს ხესა სად დარგავს,
მს ვერ ვანიშნე ლალამან, დამალულს ყარყუმს რა მოჰკლავს,
აწ კბილი ბედსა მოავლო, ვიცი, გააძრობს იგი ტყავს,
და ვერ მიმვხდარვარ და არ ვიცი, რა გვარია და რასა ჰგავს.

აწცა შეხედეთ, ამ თქმაშიდ ქვემო რა დაუწერია,
ვირი არისო ფერთ და სიმარდით ირმის გერია,
ნება მისია, დასწეროს, მე რჩევით ჰკუა მერია,
და რაცა ერჩიოს იგი სთქვას, მას ჩემგან ჯვარი ჰსწერია.

ის ამბობს, ვითომ, იმ ველსა იგივე ბედი მთავრობდა,
რომელი მისსა მუტრუკსა ასუქებდა და ყვარობდა
ყვავილის მწვანის აფუშვას, წახთენას არვინ მჯავრობდა,
და ვირი ვირულად ვირობდა, რას დაეძებდა, ხარობდა.

იტყვის, რომ დარდი არა აქვს, ბალახობს, არ კბენს მწერია,¹⁾
ქოტრიალობს და მას შვრება, რაცა ვირისა ფერია,
ბარდახლტება და წიხლს ზე ჰყრის, რა უჭირს, ბედნიერია,
და სიმარდით, ფერთ, ნუ სცინით, ვირი ირმისა გერია.

აწე მოსწყინდა მწვანე და გემო ია-ნარნარისა,
ისამანის ტანი და ზამბახი იმა არისა,
ფოთოლი, მოლი და სვინტრი თავისუფალის ბარისა,
და ყვავილთ დედოფალს დაუწყო მიჯნურეობა გვარისა.

1). მწერს იმერნი ბუზს უხმობენ.

პირი მოავლო, უნდოდა მისი კოცნა და მოკრეფა,
სწაღდა სვიანსა, რათამცა ყვავილებზედაც იმეფა,
რა ნახა პირი ვირისა, შეკრთა, შეშინდა ის მეფა,
და უბრძანა: „სადა გინახავს, რომ ვარდმან ვირზედ იეფა.“

ბრძანა და ნემსი რამე ჰკრა ვირისა ბაგე ნარნარსა,
ასეთი დაიღრიალა, — ღმერთო! რა გმირი მხნე არსა!
ბედმანცა ჩაუფუჩუნა, არ შევენის ვარდი მის გვარსა;
და გაიქცა, მირბის და სწყევლის გორა-მინდორსა და ბარსა.

დასუსტდა ერთის ნემსის კვრით, არა აქვს ღონე და ძალი,
წამოწვა ძირთა ხეთასა, ვითომც დაჭრილი და მკრთალი,
ბედი თავს უვლის და მოაქვს სხვა და სხვა გვარი წამალი;
და ოხ, კარგო ჯოხო, სადა ხარ? შენი სჯულობა მართალი.

წევს, თვალს არ ახელს, შეხედო, გაგეცინება, მკვდარია,
აღმოიოხრებს ხან და ხან ასე, რომ შესაზარია,
ხან და ხან ყურსაც დააქნევს, ეს მათეული გვარია,
და სულ მისი ყოფა და ქცევა თავისუფლების ბარია.

ჰსტირს, კენესის, ტკივა და შფოთავს, ვითა ნარნარი ჩხვილია,
ბედმან წამალი დაადვა სამკურნალო და ლბილია,
შრჩია, სჯობს, რომ წარმოღვეს დიდის გვარისა შვილია,
და იხმიოს რამე საზრდოე, ნუ არის ფერ-შეცვლილია.

ფრიად იამა, რომ ესმა დიდის გვარისა შვილობა,
წამოღვა მძიმედ და წყნარად, იხმარა დიდი ზრდილობა,
მიმოიხედა იგვრდივად, ნახა მწვანითა შლილობა,
და ზარმაცად კენესით დაიწყო შექცევა და სადილობა.

პირი რა მოსდვა მწვანესა, თურმე არ ჰსტივა მას ბაგე-
სინაზისაგან შეემთხვა კენესა, ტკივილი მას აგე,

წ ა ღ ი ლ ი .

აღკოტი მომცა ყვავილით სავსე
და შადრევანი ტურფა, მდიდარი,
არ იყოს სიცხე, არცა სიციფე,
არც წვიმა, თოვლი, არც სცემდეს ქარი,
შიგან კეკლუცი შუქ-მოიფეფე
ხარობდეს ვითა ზაფხულის დარი
და გულის დარდის მეთავარე
ახლდეს წყობილი ინდოთა ჯარი;
იქა მონანი, ათასნი ყმანი
მახლდნენ მკერდ-სირმა-კაბაიანნი,
ქოლხიდეს კრავნი ოქრო-თმიანნი,
ფრჩხილნი და რქანი ფირუზიანნი,
ლამაზნი ქალნი მორთულ ძვირფასნი,
პირად მცინარნი, აღმასიანნი,
მოთამაშენი, მოკამათენი
მეწინწილენი კეთილ-ხმიანნი.

შემდგომ ამა წადილისა სთქვა:

წყალი დამარჩობს, ცეცხლიცა დამწვავს,
გზა დამლაღავს და ტყვია განმბძარავს,
ჯოხი ზურგს მატკენს, ხმალი შვა გამჭრის,
ისარი მომკლავს, ქვა გამიტყნს თავს,

სიცხე ცივებას, სიცივე ვნებას,
ნელ-ნელა წუთი სიცოცხლეს მპარავს,
მატლიც რომ შემჭამს, რას ვიგდებ მე თავს,
ღმერთო, შეგცოდე, ღუმილი სჯობს თქმას.

ნ ა ჯ ო ლ ე ო ნ ი .

ორსიქანელი მამაცი სფერას რაცხს დამცირებულად,
ზრანციის საზღვარს ჩრდილომდე ის გონებს შეიწრებულად
იბძარვის მეხი მეფეთა, სწერს არწივს აღშფოთებულად:
„პოლშით აღფრინდი, თორემ მას ცეცხლით ვჰყოფ მითვისებუ-
ლად.“

მრ-თავიანი არწივი ჰსწერს პასუხისა მგებელი:
„შსამართლოდ გვირგვინისა არ მიყვარს მიმჩემებელი,
პოლშა მიპყრიეს მახვილით, ვინ არის მიმტაცებელი?
და ცეცხლითა რადგან მუქარობ, წყალია დამავსებელი.“

როს ესმა ესე სასტიკსა, ცეცხლისა დროშა გაშალა,
მოენტო მთასა, ვაკესა, ქვეყნისა ძალნი დაშალა,
ზხაზედ მეფენი მონა ჰქმნა, გვირგვინისაგან გასცალა,
და ჩრდილოს არწივსა მოადგა, პოლშა რუსეთით განწვალა.

ვით მთამან ცეცხლის მშობელმან აღმოსპო წინა მდგომელი,
შეაიწროვა ყოველი ძალი ცის ქვეშე მშრომელი,
ასეტყვა ცეცხლი, აღმოსწვა მოსკოვი რუსთა მშობელი,
და არ დარჩა სიბრძნე, არც ძალი წინა მეწყევ ჯართა მწყობელი.

ზანაგრძო ესრეთ სიმძაფრე, დამწველობაჲ ჩრდილოზედ,
მრთავიანის არწივის იგულვა ჯდომა ტილოზედ,

ზარნა საზომი სიბრძნისა გარღვიდა სიბრძნის კილოზედ,
და გარდასწყდა ცაშიდ ესრეთ სჯა, ველარ იმეფოს ჩრდილოზედ.

ამისთვის ჩრდილოს არწივმან განდევნა მრავალ-ყმიანი,
სპანი აღუსპო, დაშრიტნა დროშანი ცეცხლის თრთიანი,
დააცხრო გული სახმილის და თავი ძღვევით რქიანი,
და კუნძულშიდ მისცა სამეფოდ ბოსტანი მწვანელიანი.

მსრეთ დაეცა, მკითხველო, ქვეყნის ღმერთობის მძებნელი,
მეფე მეფეთა დამჩაგრი, სიმხნითა განუღვევლი,
სამაგალითო ყოველთა, საფლავით მქადაგებელი,
და რომელ სიმაღლე დაცემის ნაყოფად არის მცენელი.

ქვემოთ მოხსენიებული ცემისთვის მთავარი შენიშვნა
აქვე მოხსენიებულია. —————
ქვემოთ მოხსენიებულია ამისთვის მთავარი შენიშვნა

ს ო ზ ე ლ ი .

მსჭვრეტ სოფელს დაფიქრებული
მე მისგან განკვირვებული.

ვინ იცნოს ძვალნი, მოყვასნო, ცეცხლითა ძალთა დამწველის,
სასტიკის მებნის, მებრძოლთა მეფეთა კვერთხის მტკრეველის,
დესპოტის, გმირის, ამაყის, სიმხნისა სიმხნით მღვველის,
და საძრწუნო ნაპოლეონის, დიდთა მეფეთა მძღველის.

ვინახე მე ძვალნი, ვერ ვიცან, პომპეის დამამხოველის,
ძლიერის გმირის კესარის რომის ბრტყალს შიგან მპყრობელის,
სახმილის სასტოკ დამწველის თავის გვირგვინით მკობელის,
და ამპარტავანის, მამაცის, ბედნიერების მფლობელის.

ვინ იცნოს ძვალნი გაძრცვილნი ციციერონ მჭვერ-მეტყველისა.
აღკვივადის ლამაზის, სოკრატის გრძნობის მწველისა,
წუკულოს ვერცხლით მდიდრისა, ოქროს სამოსით მღველისა,
და მილციოს მოხუცებულის, მშობლის ათინის მცველისა.

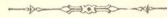
ვინ იცნოს ძვალნი შიშველნი დიდ აღექსანდრე შვებულის,
სპარსეთის ძალთა დამღვეწის, პორფირით განშვენებულის,
ობოლთა, ქერივთა შემწყნარის, სიგმირით გაელვებულის,
და თავის მოყვარის მამაცის ძედ ზვესის სახელდებულის.

ვერ ვიცან ძვალნი გამხმარნი კლეოპატრ განბძარველისა,
კორნელიაჲ ქერივისა, პომპეის გულის მწველისა,
ასპაზიაჲ ოსტატის პერიკლის გულს მიმკვრელისა,
და პოპიას ცოლის კესარის კლოდიას მაწვეველისა.

სადა არს ესეოდენნი გმირნი და მეფე ცხებულნი,
მდიდარნი, ბრძენნი, მოხუცნი, კეკლუცნი გაელვებულნი,
ვინ იცნოს ძვალნი, მოყვასნო, მატლთაგან გაშიშვლებულნი,
და ერთია ყველა საფლავშიდ სოფლისა დაბადებულნი.

ვსჭვრეტ სოფელს დაფიქრებული

მე მისგან განკვირებული.

ს ო ზ . ძ ო ყ ო .

ე აღვიზარდე, სადაცა ვცლნი ღზინითა მწვანობენ,
შაზ-ბალახ ფურცლით მოსილნი ედემის წალკოტს მგვანო
ბარცმო მათსა მთა სამნი კრონოს ღრუბელსა ზეობენ
და მთიებნი ჰსჭერტენ, ღიმიან, შუქსა აფრქვევენ, ნათობენ.

ძვეშ ხობის წყალი მოცარბის და გჯება კლდისა ქვებითა,
მოდრიალობს და მორახავს გაჭირვებული რებითა,
იფქვება, მყისად შედგება, იძახის გამწარებითა,
და მშობელთა მათაა შევლასა შესტირის დავედრებითა.

მთანი თხოვნასა ვერ გრძნობენ, მაგრამ ისინიც გოდებენ,
შით კლდისა ქვებნი შთამძახთა იმავ პასუხსა უგებენ,
ბგერენ, ოხვრენ და ბლავიან, ვითა მშობელნი ვაებენ,
და მაგრამ ნაწლევნი და გრძნობა მათაა ქვისამებრ ქვაებენ.

ამას გარდასცქერს დღე და ღამ ფაცხა ჩალ-სართულიანი,
ღარიბი, უნდო, უმანკო, კედელი წკნელ-წვრილ-ხიანი,
ჩემი გამზდელი და ჩემი ველ-მწვანე-ბალახიანი,
და ჩემი თვალ-შავი ღუღუნა, ფერ-ელვა, გრძნობა მზიანი.

თუმც მინდორი საზრდოს მისცემს იქ მცხოვრებთა ქალ-ყმა
მშვიდთა,
მაგრამ მთანი ვერ იგრძნობენ მედრი მდინარ ცრემლთა ცივთა.

უნდო ფაცხას აღარ ესმის. უჭვრეტს ზეგით მზისა სხივთა,
და ჰკარგავს ამით ხოზის წყალი მწუხარების ცრემლის მძივთა.

მარტო მე მესმის მათშორის მათსა გაზრდილსა საბრალოს,
მაგრამ კალამსა ვუბრძანე, არავის უთხრას, დამალოს,
რა საჭიროა, ურგებად მან წვერნი ტყულად დაღალოს,
და მდინარე მრწყველის ქვისაგან გალახვა დღეს რომ დასთვალოს.

რაც იყოს, იყოს, დაიყოს, რაცა ჰქმნან, ვერ მოვშორდები,
სუსტი ვარ მათწინ ვით ჩხვილი, მათ ფეხ ქვეშ დაგუვარდები,
ცოტა მთა-ქვათა მაწყინეს, მაგრამ ერთგულად მოკკვდები,
და სამშობლო ჩემი სოფლისთვის საომრად ყოვლგნით გავჩნდები.

*
* *

მარტო ვარ, არ მიამება, ვინც თვით არ მნახავს, წვევანი,
ჰკითხულობ შოთას შაირთა, სხვისი რად მინდა სდევანი,
მომწყინდა ცული სოფელი, იქა-აქ ცუდნი თრევანი,
ძაღვებთა ცრუთა, გაქნილთა რხევა და თვალის ქნევანი.

ოდესცა ვიყავ ჭაბუკი, თავშიგან ჰქროდა ქარია,
რა დავინახე კეკლუცი, ვიტყოდი: აჰა დარია!
შერი მკრთებოდა და გულსა ბძარვიდა ისართ ჯარია,
წალკოტში დავდილინობდი მე გიჟი გულ-შემცდარია.

მრთ-გზის მომეცა მე ვარდი ტურფა კეკლუცის ხელითა,
ზიხილე მშვენიერება ტან-ალვა ტურფა წელითა,
მაგრამ გრძნობაჲ აღევსო საზარო რამე გესლითა,
ხმა მესმა ჩემის გონების: „განსწყებლე წვრილის წკნელითა!“,

შემდგომად ამის არ ვიცი, განვბრძნდი, თუ ჭკუა მეღია,
ზბაასობ, ვსწერ, თუ ვიხარებ, გონება ამის მოქმეღია
თუ დაახლო კეკლუცი თვალისა დამქნევეღია,
რაც უნდა იყოს ლამაზი, რუსულად ჰკადრე წკნეღია.

ბრწყინვალე მუზეუმი ბიორგბი.

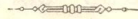
(იამბიკო)

ით ქარ—გრიგალი, ანუ საზარო რისხვა,
ივერის მტერთა დამამხოველი გრგვინვა
შენ იყავ მეფე გიორგი გიორგიანთ
მოსახელისა ¹⁾ ელვარისა მის მსგავსი,
ამით გიწოდა ერმან შენმან ბრწყინვალე.
სიუხვე, სიბრძნე, ძლიერება, სიმაღლე,
მოყვასნი შენნი, სიყვარული, სიმდაბლე,
ახოვანება, სიმხნე, ძლევა ბრწყინვალე,
ზვირგვინი, სკიპტრა ქველის საქმით მკვირვალე.
სამართლად გერგო ნიქად და ნიშად ღვთისგან.
მებრ დიდისა მის გმირის სიბრძნისა თვალის
ივერის ძეთა მცველის მფარველის მამის
თაყვან-საცემის საღმრთო აღმაშენებლის
შენ შეაერთე დარუბანდი ნიკოვსის
და ძავკასია მოხარკე ჰყავ ივერის.
ცეცხლი, ვაება, სისხლთა ღვრა, ურვა, ტყება
შენ დააყუდე შენთა ქვეშევრდომთ შორის,
სირცხვილი, კდგმა სარკინოზთა მიუგდე,
ცრემლი და ლტოლვა მათზედა განაჩინე

¹⁾ შმიდა გიორგის.

და ტაძარნი ღვთის აღმართე, აღაშენე.
ამისთვის შემდგომ ხუთასის წლის განვლისა
ძე ძოლხიდისა გალობასა გიბედავს,
თუმც უსუსურად მიმართა შენს დიდებას,
მაგრამ მასთანა სრულიად იცერია
მოგისხენებს და შემოგწირავს მადლობას.

„ცისკარს“

(1849 წ.)

1852

რეს ეწოდა აწლა „ცისკარი“
და იმარტება მთა, ვაკე, ბარი
ივერის ველსა ადგია დარი.
აწი რა მესმის, მოლექსეთ ჯარი!
შეფრფინვით გეტრფი, ჩემო „ცისკარო!“
სულ-წასულობით შენდა სულ-მნთები,
აცისკროვანე, სახე ნარნარო,
ნისლოვან დღენი, ბორცენი და მთები.
სალმრთო ნათელნი შენნი დაბწნილნი
ბანგებისაგან შარავანდელით
ჩჩვილ—სხივ—შუქითა გარდმოდენილნი
ბნელშიდ მდუმართა აღადგენს მკვდრეთით.
შენ გილოდინებს ტაძარშიდ მღვდელი,
ზეშთ აღტაცებით გონვათ ზე მპყრობი
და ბიწიერთა გრძნობათა მკვლელი
ზარსა სცემს ბნელსა ნათლისა მკობი.
შენებრ უმანკოდ და განწმედლილად,
შენებრ სულ მცირედ მზის წინ მორბედად
ხმა მისი ლოცვის შენებრ დენილად
თვალ შეუდგამ არს ბნელისგან ქვრეტად.

ამისთვის გეტრფი, ჩემო „ცისკარო“,
სულ—წასულოპით შენდა სულ მნთები,
აცისკროვანე, სახე ნარნარო,
ნისლოვან დღენი, ბორცენი და მთები.

მ წ ი რ ი.

შორს სამშობლოსგან ურწყულსა ველსა
იჯდა ჭაბუკი, ფერი მიხდილი,
სოფლისა ამის დაუდგრომლობას
მოსთქმიდა მწარედ გულ—ამოსკენილი.
აგონდებოდა გორა მაღალი,

მფლობელი ვაკეთ, ტყეთა და ველითა,
სადაცა ძვალნი ეკლესიაშიდ
ბანისვენებენ მისთა მშობელთა,
სიღამაც ღელვა შავისა ზღვისა
ბამოჩნდებოდა ლურჯად და ლურჯად,
სიღამაც ათასთ მცხოვრებთა ერთა
მოჩამდა სახლი პირად პირადად.
არღა ნათობდა მისი მთოვარე,
რომელს ბინდის ჟამს ის შეეტრფოდა,
რომელი შასზედ შუქსა აფრქვევდა
და ვითა დედა შვილსა დაპართოდა,
აგალობებდა და ახარებდა,
აჭაბუკებდა, ახალისებდა,
სიყვარულისა სანთელს უნთებდა,
ღამეს უთევდა, დროს უტარებდა;
არსადა იყო მისი მდინარე,
ოქროს ქვიშაზედ მძიმედ მოარე,
რომლის სათავე არის მჩქეფარე,

ძაგმანთ ჯარის მეიაფარე;
არ ჰსჭვრეტდა იგი ვარსკვლავს ბედისას,
მთიებსა მჭვირვალს ბედის წერისას,
სიცოცხლის სვეტსა, იმედსა თვისსა,
ბრწყინვალებასა სამშობლოსას. —
შორს სამშობლოსგან ურწყულსა ველსა
იჯდა ჭაბუკი, ფერი მიხდილი,
სოფლისა ამის დაუდგრომლობას
მოსთქმიდა მწარედ გულ—ამოსკვნილი.

მ ო შ ა ი რ მ ს ა დ მ ი.

დეს ბულბული ჭიკჭიკობს, გალობს
და სიყვარულით ვარდს დასტრფიალობს,
მაშინ არ გონებს, ვინ ვისთვის რას ხმობს,
მისთვის ერთია, ვინც კრტინავს, ამკობს.
ბუნებამ იგი წარმოაჩინა
ბალობის არეს მშვენიერ მთქმელად,
შმანკოდ, ჩივილად, უუწმინდესად
მოჭიკჭიკეთა შორის ნათელად.
არა რად ჰგამა მას სულ—ანთებულს
ღამე ბნელი და ტურათ ძახილი,
მას ჰსჭვრეტს მთოვარე და ვარსკვლავები
შუქი ველეზა ნათელ—დაბწნილი.
ჰგალობს, ჭიკჭიკობს, ჰყვივს, იძახის,
ჰფეთქს, კვნესს, ტრიალებს თვისის ჰანგებით,
მაშინ ღუმილებს ყოვლი ცხოველი

ღა მას შეეტრფინ ღვთისა განგებით.
ჩემო პოეტო, მაღლა მხმობელო,
თუ ხარ ბუნებით დიდ მგალობელი,
რას დაეძებ შენ, ვინც რაც იუბნოს,
შენ შენი ჰქმენი, შენსას მოელი.
ნუ დასდევ, რაც სთქვან, ანუ გასაჯონ,
ან რაც შენიშნონ შენსა გალობას,
თუმც სწორედ ჰგალობ და ბუღბუღებო ჰსტვენ,
მინ გაწყენინებს ძამა—შვილობას!—

კ ო ლ ო .

საბრალო კოლო დიდ გალახული, მომყმარი, ფრინვით ფრთა
განღეული
შოვიდა, სადა ფეტოდა ღმერთას ხელთ ეპყრა ნექტარ კრონოს-
სეული,
რა გათბა იგი უღონო, უცხო, უღირს, უცნობო, ჭკუა რეული,
იწყო წივილი, ბრუალი, ოხვრა, კბენა ფრინველთა ძვირი ხმეული.

ფრინველთ იწუნეს, მაგრამ მართვემან, რომელი არის მტრე-
დისა წრფელი,
უნდო, უმანკო, მზე გონებითა, ფრინველთა შორის გვარისა
მთველი
იგრძნო მან ზეცით კოლოსა ხმისა ოხვრა უხამსი და საკიცხელი,
მწყინა ფრიად, დაიღულუნა მშვენიერი და გასაგონელი.

ოხ, ჩემო კოლო, შენ ხომ არ იცი ცა და ცას შინა რა ამბავია,
შენ რომ გგონია თოვლი და წვიმა მზის არე-მარეს მაშინ დარია,

ძი არ გეწყინოს ეს ჩემი სიტყვა, ღღეს მკერდი შენი რომ გამ-
თბარია,
მისთვის არ უნდა კვილი-წივილი, დაი-შვილობამ ცუდი გვარია.

მხ, ჩემო კოლო, ჯერ შენ ვერ გიცნობს ვერც ჩემებრ ხუნდი,
ვერცა არწივი,
ვერც ერთა ღმერთა, ვერცა სხვა ვინმე, ვერცა მნათობი, ვერცა
მზის სხივი,
იყავი შენთვის, ნუ ვამოჩნდები, აგრე ხმიანად ნუ ზღაპარ-წივი,
სად შეგიძლია დაი-შვილობას რიკაობა და ჯირითი, კრივი.

ჩემსა კუთხესა შენ რომ მოფრინდი, ყოველთა მიგიღეს ვითა
ფრინველი,
თვისება არის ღმერთა მტრედსა გული ოქროსა შემწყნარებელი,
ბილმო დედამან და შეგიწყნარა ვითა ღარიბი გამოსასზრდელი
აწ შენცა იგრძენ, ნუ ჩხივი-წივი, ხომ არა გაქვს რა გასაყოფელი?

ზრინველი ფრინველთ მოურიგდება, აქვს თავისი დრო ყოვე-
ლსა ქმნულსა,
შებდება კარგი და ბევრი ავიც სოფელსა შინა მყოფსა სულ
დგმულსა,
მდესმე გულნი აწყენინებენ განსაკუთრებით თავისა სულსა,
მაგრამ განგება მათ დააზავებს, კოლო ვერ მისცემს რჩევას და
სჯლსა.

თუმცა მიიღე შენ, ჩემო კოლო, ჩემი ღუღუნი, ჩემი გალობა,
ზამოეთხოვე კენესა-წივილსა, ჩვენ შიდა რარის გვარის ზრდილობა,
შენც იცი ჩემი უმანკო გული, სიწორფობა და შთამომავლობა,
ჩემსა სახესა არ ეკადრება ფრინველთა ჩემგან უყვარულობა.

აწ თქვენდა ვგალობ, ჩემნო ფრინველნო, მწადიან თქვენთვის
ყოველი კეთილი,
თქვენთვის ვგრძნობ ბედსა მე თქვენის სახლის მართვე ვარ
უნდო, უმანკო, ჩხვილი,

თქვენ გამომზარდეთ ობოლი წრფელი, რას ქვიან ოხვრა, კბენა,
წივილი,
არწითან მევარ თქვენი წარმდგენი, ვის ეკადრება კოლოს ჩივილი.

სთქვა და დადუმდა გულ-სანატრელი, მართალი გული, მკე-
რდი ცის ფერი.
სიმართლის მთავედ ბუნებით მღვლელი, მარადის მარჯულ
გალობის მთქმელი,
სიწრფოებითა აღმა ზე მზერო მართვე მტრედისა გულის ხმიერი
ვინც არ გირწმუნოს, მან დაიწუნოს სული უმანკო და გონიერი.

რ მ ნ ა ნ ი.

(გუძღვნი ჩემს ძმისწულს ნიკოს პარიეში).

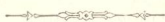
კადემიის წევრსა კანდიერს
ზღვისა გაცურვა მონდომებია,
ღელვათა მისთა, სივრცე—სიღრმეთა
და ზვირთთა შებმა უნებებია;
შესამოსელნი ოქრო-ნემსულნი¹⁾.
საქორწინედა მშვენიერება
ბაუხთია და შთამხდარა შიშვლად,
რომ აღასრულოს საკვირველება.
ზღვა, იყო მშვიდად, მძიმედ ირყევა,
მსახურებენ მას მთიებნი ლამპრად,
იშვებს, ნეტარებს ბუნება დიდი

¹⁾ ნათლისღება.

და განისვენებს ღეთაების გვარად.
იწყო მცურავმან ცურვა და შრომა
ქოვლითა ძალით, ღონით, შეძლებით
და აღჭურვილმან უბადრუკებით
მხარული დაჰკრა თავ-მოწონებით.
საიდუმლოსა მას დიდებულსა
მხარული დიდსა ზღვისა ქმნულებას
არ ჰკადრებია და თუ სცემია,
ძრწოლა მოსვლია ყოვლსა ბუნებას.
მოცაიდრუბლა, მნათობნი ცისა
დაფარა ბნელმან, სულთ ითქენა ზღვამან,
წარმოდგა ქარი, ზვირთნი აღიძრენ,
მღვა და ქექა შესძინა ცამან,
ათასნი მთანი აგორებულნი
ოხვრით და გრგვინვით აღქაფებულნი
ზათქით და ზარით აღელვებულნი
მრთს ღრმა უფსკრულშიდ დაარსებულნი
იხილა ლაღმან მცურავმან ამან.
შენერწყვა ცასა მორევსა ზღვასა,
არ აღიარა დიდება ღეთისა
და მოუმატა კვალად ცურვასა.
მაშინ ნებითა უზენაესის
გამოუჩნდა მას ვლადიმერ ¹⁾ მღვდელი
ცეცხლის ეტლზედა მდგომი მახვილით
მბორგავთა სულთა დამამხობელი
და მიახეთქა შეურყეველსა
მტკიცესა მყარსა ლოდს თავ-საკიდურს,
ამპარტავანთა ზვავთა შემმუსვრელს,

1) ეს იყო ფრანგთა აბატი, სახელათ ეწოდა გეტე. ამან მიიღო სარწმუნოება კეთილ-მსახურთა და სახელი ვლადიმერისა. ამან რენანს უღმრთოსა მისსა თხზულებასა ზედა კრიტიკა დაუწერა.—

ქრისტიანეთა ცხოვრებისა პურს.
შემდგომად ამის განჯხთა ამბავი
შოელსა ქვეყანას კილით კიდედმდე
და კოლხიდელთა ეხილათ მღვდელი
ნათლით აღსრული ვიდრე სამ-ცამდე.
ამისთვის კოლხი კოლხიდის შვილსა
ბიძა ვსთხოვ ძმის წულს სიცოცხლის ვარსკვლავს,
ნახე ვლადიმერ, დემოწაფე,
შენ შორის დარგავს მამისა სიტყვას,
ოქრო სიტყვათა გინაკადულებს,
ცხოველობისა წყალსა გაპკურებს,
საღმართო ცნობისა მთაზენდ აღვიყვანს,
იქ ცხოვრებს ის და იქ გიმასპინძლებს.

მ მ ზ ო ბ ა რ ს .

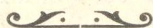
ოყვასო ჩემო, შორიდან მესმის,
თუ მართალია, განსაკვირველად,
ზამოციებ ვითომც ღვთაების
საქმეთა, ძალთა გულ—შერყეულად.
ჩემ შორის არსი მეგობრობისა
მარსკვლავი წმიდა ცისკარი სულის
შენ გსასოებდა მწადი ძმოებისა,
მითარცა მზესა მკურნალსა ზრულის,
შენ გტრფიალებდა გული და გრძნობა,
ღვთისაგან რაც მაქვს ნათელ-ფრქვეული
სული და გონვა, ძალი და ცნობა

შენ გეპყრა მარად დამონებული.
მსე ვითარი ესე ვითარსა
შოველსა ეტყვის იმედულად,
ამისთვის სულსა და მეგობარსა
ზანგიფენ აზრსა შემოკლებულად:
მდინარის წვეთმან ვით ჰსცნას სივრცე ზღვის,
ანუ თიხისა მცირე ჭურჭელმან
ვით შთაიტიოს სამკაული ცის
თვალ—შედგმა მზისა ვერ შემძლებელმან.
ვიცი და ვუწყი, ვგრძნობ და ვმეტყველებ,
თუ მართლა ღმერთზე შენ იქნეულე
და საქმეთ მისთა მიუწთომელთა
მიწთომილებით გამოეძიებ,
მცირე ნაწილი ნიჭი ნათლისა,
რომელი მოგცა უზენაესმან,
შრეტ, აღნობ, აქრობ მრუმეშიდ მვლელი,
ზღვისა ქვიშათა უფსკრულშიდ მთვლელი.
უკეთუ ცნობას არ დაამყარებ
ნათლისა სვეტზედ ქუხილის ძისა
და ჰგონებ უბრძნეს იმართლ-მეტყველებ
დამკვეცი საღმრთო არწივის ფრთისა,
მაშინ მშვიდობით, ხედვაჲო ცნობის,
რომლით ბრწყინვიდენ ძენი ნათლისა,
რომელთ სხვა ჰგონეს უგუნურებით
და იქმნენ შვილნი უმეცრებისა.

ჩემს ძმას კოსტანტინეს.

ვიცი, რომ გიყვარს ჩემი ლექსები
და მოგონება წასრულთა დღეთა,

შენ ერთი იცნობ მდინარე, კლდეთა,
მე რომ ვსწერ მათთან მოხუცის ცრემლთა.
ამის მუხლთ ზედა მე და შენ ერთად
ქვეშე ჩრდილისა სპეტაკთა თმათა
გახსოვსა, ანბანს რომ ვისწავლიდით
და წმიდა ზნეთა სატრფიალოთა.
მაშინ დაგვნათლა მამის კურთხევა
ღედისა ლოცვა და სიყვარული,
მაშინ ჰბებოდლა ჩვენ შორის გრძნობა
მეგობრობისა ჯაჭვით შეკრული.
მაშინ სიცოცხლე სხვას მოელოდა,
გული გვიფეთქდა, სცემდა სიხარულს,
გაზრდის ერთობა გვიქადაგებდა
წარუბოცვლსა ძმურსა სიყვარულს.
ამისთვის ვგზავნი ამა ლექსებთა
მოხუცის ცრემლთან მოკითხვის გვარად,
მიიღე, ძმაო, და მიითვალე
მარტოობის დროს წასაკითხავად.

ნ ა მ ა რ ე ნ ე შ ი ს მ ს ხ ე მ ი.

ავკასის გვერდზე კლდე აღმართულა,
სახელი მისი არის ცეკური,
მონაკადულებს ძარღვთაგან მისთა
ბაბუშვერის ტბის წვეთნი ციური.
ამ ტბიდან მოდის მჩქეფრი მდინარე
მონასტრის წმიდა კლდეთა ეხება

და ცრემლნი მისნი მალლა მშხეფარე
იქა მოხუცის ცრემლს უერთდება.
ცრემლი ამ ორთა დაუთვალავი
ზანგებისაგან შეცრთებული
მართი კლდეზედა, მეორე კლდის ქვეშ
არს სიწმიდითა შედუღებული.
არა ვინ იცის მდინარისა მის
რას ნიშნავს რბენა, კენესა, ტირილი,
არც მოხუცისა მასთანა ერთი
ღვარი ცრემლისა ცით განზანილი.
მორნივ ერთ გვარად გათეთრებულა:
მართი ქვა-კლდისა თავისა ცემით,
მეორე—ღვაწლით, დუმილით, შრომით,
ლოცვით, ვედრებით, ცრემლისა დენით.
მოხუცი ესე ცისკრის ნათლის დროს
ჭულბაქისაკენ გარდაიხედავს,
შემდგომად ცრემლის ღვარში მცურავი
საიდუმლოსა მსხვერპლსა შესწირავს.
არავინ უვის ამას მოწამე
სიწმიდის, ცრემლის და მხოლოობის.
თუ არა კლდენი, მდინარის ოხვრა,
სიბნელე ღამის და ცისკარი მზის,
ლოცვისა ხმანი, მთოვარის შუქნი,
სხივნი ვარსკვლავთა და ბრწყინვალეა
ქლდეზედა მდგომსა ნათლისა სვეტსა
მოხუცსა ამას თავსა ევლება.
იგი არს სახე წასრულთა ჟამთა
მწუხარებისა და ნეტარების,
იგი არს ძეგლი მოხსენებისა,
ნიში დიდების და სასოების.
საგრილსა ქვეშე მისის სიწმიდის
არა არს კვალი სოფლისა ვნების,

ნეტარ არს კაცი, რომელი მისსა
ლოცვის შარავანდს შეეფარების.

თ. გიორგი აგაშიძის.

ბაშიძე, მსურს შენდა სიმრთელე,
ღვებრძელობა და ბედნიერება,
ას-წელ სიცოცხლე, მხიარულება,
სიცილ-თამაში და გახარება,
ლხინი, შექცევა, განცხრომა, შვება,
ტურფა კეკლუტთან დროს გატარება,
შემდგომად ამის ანგელოზთ კრებით
საღმრთო მამისა სახლად სტუმრება.
ამას აკლია ერთი რამ ნივთი—
ახალის სიბრძნის შენგან ქონება,
მახსოვდა, მაგრამ აღარ გინატრე
ჰალმით უგვარო ჭკუის რონება.
ჭვიშათა დათვლას, მტკავლით ცის ზომვას
არა აქვს ჩემგან სულ მოწონება,
შენც დაეთხოვე, მე დამიჯერე,
თუ გინდა შენი სულის ცხონება.
ახლა სიბრძნეა დიდი მოწყენა,
თავ—დალუნვა და ცხვირ—ჩამოშობა,
თვალთა დახუჭვა, სხეულის რხევა,
ჯდომა ურგები და ზარმაცობა,
სხვაზედ სიცილი, სხვაზედ უბნობა,
ერთის ნათქვამის მეორის თხრობა,—

მე არ მომწონს ეს და ვისაც მოსწონს,
ღმერთმა მის ჭკუას მისცეს მშვიდობა.
ახალნი ბრძენნი, ახალნი ძენი,
მიკვირს, თუ რასთვის მედიდურებენ,
სტუმრად რომ მოვლენ, არას ამბობენ,
და თუ რამე სთქვეს, დაგვიმღურებენ.
სიბრძნეს ჩემობენ, ვითომ მზეობენ,
ოქროს სხივითა ჩვენ გვაშავებენ,
მაგრამ, მე ვგონებ, მათ თავში მწყერნი
სტვენა-ჭიკჭიკით დროს ატარებენ.
არ უყვარსთ იმათ თვისი პატრონი,
მასთან მეჯლიში და შეყრილობა,
თავის გამოცდა, ჭაბუკთ ჭედობა,
ჯირითი, კრივი და ბურთაობა,
სიმარდე, სიმხნე, ანუ ბაასი,
ძართული შეყრა და გაზრდილობა,—
მიკვირს, ღმერთმანი, კაცისა გულსა
როგორ მიეცა ესრეთ გრილობა.
შეურაცხყოფენ გორა მაღალსა,
მასზედა მწვანეს ყვავილოვანსა,
წყაროთ გრიალსა, ხეთა შრიალსა,
ბანსაცხრომელსა დრო მთაროვანსა,
სუფრა გაშლილსა, კათხა--ბაღიას,
აზარფაშასა კახუროვანსა,—
შენ ვითა მოგწონს ესრეთი კაცი?
ბკითხავ მეგრელი იმეროვანსა.
თუ სიბრძნე გინდა ახალთა კაცთა,
სიბრძნე სიბრძნესა არ ეწოდება,
შური მომიგდე, სიბრძნე მოგითხრა,
რომელი ქართველთ სულთ ეთვისება:
ძვრივთა, ღარიბთა, შეჭირვებულთა
ძეთილი გული და მოხმარება,

პატრონთან ყოფნა, მასთანა ლხინი,
შექცევა, სუფრა, მეყვსიერება,
სამკვიდრებელის, სახლის და კარის,
მამულისათვის უზოგველოზა,
სისხლის დაქცევა, ცოლის და შვილის,
შოვლის ქონების შემწირველობა,
პირისა დაცვა, უბრყვილო ძმოზა,
სიყვარული და ჭირში მხნეობა,
ღეთისა მონება, სულის ცხოვება,
საღმრთო საქმეზედ ხან-დაზმულეზა.
თუ მოგწონს სიბრძნე ნათქვამი ჩემი,
მესტუმრე, ვზივარ ახლა სადილად,
ნუ მიგვაჩნია ახალნი ბრძენნი
შრჩნი, მკუხენი ჩვენებრ გაზდილად,
მოდი და დავსხდეთ, მემამულეო,
გულისა ჩვენის შევებად, სალხინლად,
შევექცეთ, სულით ვისიამოვნოთ,
წარმოვიდგინოთ გორა საჩრდილად.

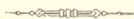
1838 წ. პეტრებურგი.

გრიზა კოსტანტინესჲა დადიანისაზან თ-ად
ალექსი გელოვანისადმი მიწერილ ლექსჲად
პასუხი.

შენ თვით მწერ, რომე შენსა დიდსა გვარს
არ ეკადრება უსწავლელოზა.
სწავლას მიაპყარ გული და სული,
მისგან გამოკრთის კეთილ-ზნეობა.

თუ გსურს სოფელში შექცევა, ყოფა,
მხიარულება, ლხინი, მზგობა,
სწავლას ეცადე, დაემორჩილე,
ღრომდის მიიღე მოთმინება.
სწავლისთვის ვინცა სასწავლებელში
მოთმინებითა თავსა დაიბამს,
შემდგომად იმას განათლებულსა
სამშობლო მისი ეტყვის გალობას.
ძენი მამულის მას შეეტრფიან,
მას გაუწევენ უღელს და ძმობას,
მაშინ ის იგრძნობს ბედნიერებას
და უმაღლესსა ღვთისა წყალობას.
ვიდრე სწავლითა გონება კაცის
არ განათლდება, არ აღივსება,
მისი შექცევა ვარდსა უჯამოდ
ცუდად მოკრეფილს შეედარება;
ბრძენთა მცოდნეთა, გაზრდილთა ვაჟთა
შეეზარება მასთან გარება,
მასთანა ყოფნა უმარილოა,
ძნელია მასთან დროს გატარება.
შემდგომ სწავლული, ღვაწლ-შემოსილი
რა მოხვალ ჩვენთან განათლებული,
ღვთისა მადლითა განსხვავებული,
ჰაბუკი გმირი გამაგრებული,
შუბლ—მშვენიერი, ტანადად სარო,
მამულის სანდო, შეყვარებული,—
ვაშასა გეტყვის სულ ჩვენი მხარე
და ძენი მისნი გახარებული.
ბიძია შენი მოხუცებული
სიჩხოიდგანვე სწავლის ტრფიალი,
ცა წყალობისა შენზედ მთოველი,
ბვალულთა გულთა განმაცხოველი

მკერდსა მიგიყრდნობს აღტაცებული,
ზანუახლდება ჯანი და ძვალი,
აღხინე მაშინ და მოიხადე
მისი შენზედა ტვირთი და ვალი.
ამას თუ ასე ღმერთი მოგვასწრებს,
ბედის ვარსკვლავად გამოგვიჩნდები,
ბიძია შენის ძველი ერთგული
მარდათ და მკვირცხლად ცხენს მოვახტნები,
ღიდ ხანს ვიცოცხლებ, არ მოგიკვდები,
სიბერის ღღეზე გავყმარწვილდები,
ღათიკელათი, ლევანიკათი
და მგალობლებით შენ გეახლები.

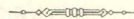

ზუზუდილის ბურთაოგაზე.

აღდგომის ღღემან ბრწყინვალემ რა შვა დღის სიცხე დაშალა,
ჭაბუკმან შემდგომ სადილის ცაცხვის ქვეშ ჯარი დასთვალა,
ცალკე უტოლო და ცალკე ცოლიანები განწვალა
და ხელიდან ბურთი გააგდო, რომლითა ყველა აწვალა.

შეიქმნა რბენა, ქედობა, ხრიალი, ნგრევა, ვით ბგერა
ღაცემა, გლეჯა და ხევა, ძახილი, კენესა და ძგერა,
ზახლტომა, მსწრაფლად შეპყრობა, იქა-აქ ქცევა და ქერა,
და იგვრდივ კეკლუტთა თვალ-შავთა მღერა, სიცილი და მზერა.

1850 წ.

ღას და მებოგარს ქეთეთოს.

მოგილოცავ ქრისტეს შობას კაცთა ბუნების აღდგენას,
ამასთან ვგზავნი საჩუქარს, რომ აღგიტქვი იმოდენას,

ვაქებ შენსა ხასიათსა, აქამომდე შენს მოთმენას,
და თუ მაღირსებ, ამის პასუხს, მოხუცებულს მომცემ ლხენას.

მლენეს გულსა ვაკოცებ, მკერდს მივიყრდნობ ჩემსა ნათ-
ლულს,
შენთა ვარდთა მოვიკითხავ შენგან დიდის შრომით დარგულს,
მიხაკოსაც მონადირეს, ძველს მეგობარს ჩემსა ერთგულს,
და ამ ლექსითა შემოგწირავთ თქვენ ერთობით გრძნობას და-
გულს.

25 დეკემბ. 1885 წ.

რ ლ მ ი.

(იამბიკა)

ადა არს იგი მტერთა მღმობელი დიდი,
მტრისა, მუხთალთა ფერ-მკრთობი, ცეცხლ-მომდეგი,
სოფლისა ძალთა ტერფისა ქვეშე მდები,
ამპარტავანი გმირის ძის მთავრად მრჩევი,
ქოველ ქვეყნისა ბორკილის ზედ დამდები.?!
—:~::~~::~—

ჩემს ძმას კოსტანტინეს.

ჰა მწვევარი, ნადირთ მღვევარი,
მზგავსი ამისი ძვირად მინახავს,
ჩემს ძველს ლიხოტკას, მწვევართა მეფას

სიმარდით ვეღზედ გამოგისახავს.
თუ გინდ მინდორში, თუნდა დარბაზში
ზყავდეს და გახლდეს, ვერ ვინ დაგძრახავს,
სხვა მეგობარი ამ გვარს იშვიათს
ცდით, შრომით, ნდომით ვერ მოგინახავს.

დ რ კ უ მ ე გ ო ბ ა რ ს

სოფელშიდ მყოფი დაბადებული ყოველი სული სამშობლოს
პირით და გრძნობით, ტურფარე წესით სხვათა მსმენელთა
მაგრამ ახალი განათლებული ჰკუას და ნამუსს ოდეს წარაგებს,
მზე რომ ნათობდეს მის წინ, მაშინაც თავის სართულში ვერ
შემოაგნებს.

წილ-ჩემის შენდა გულითადისა ყოველის კეთილის წადი-
მივიღე შენგან წარმოგზავნილი ჩვენის მამულის წიგნი გინების,
ნამუსის, პირის, პატროსნების წინააღმდეგი თვითცა ბუნების,
ღავდუმდი მყისვე, კეთილს შევსძახე: ვინა გყო ღირსი შენ
დაწუნების!

4-ს ა პ რ ი ლ ს 1866 წ.

ემდგომად დიდის საღმრთო შრომისა,
როს მოსვენებით ბაღს შინა ვლიდი,
ბარს გეხვეოდენ ერნი ერთგულნი

და გტრფიალობდენ შენ მიერ ხსნილნი,
მაშინ ტამბაჩა მტერმან გესროლა
მან განმზრახველმან შენის სიკვდილის
შურით აღსავსემ კეთილსა ზედა,
მუხთალმან ღვთის და კაცობრიობის.
ზანგებამ თვისის სასწაულითა
მართის მათგანის მარჯვენა ხელით,
რომელნი იხსენ კირთებისაგან¹⁾
დაგიცვა მისის საკვირველებით;
მაგრამ, ხელმწიფევ, ის ცეცხლი, ტყვია,
რომელი ღმერთმან შენ აგაცდინა,
მოხვდა გულს შენთა რუსთა, ქართველთა
შენთა ქვეშევრდომთ ყოველთა სჯულთა.
ამისთვის ცრემლნი ივერიაშიდ
იღვრების ძველთა ტაძართა შინა
მუხლ-მოღრეკითა, ხელ-აღპყრობითა
მადლობის ლოცვით მაცხოვრის წინა,
რომელ დაგიცვა უზენაესმან
ცხებული თვისი და საყვარელი
მეფე უებრო, ზეცისა მადლი,
ნუგეში ერთა შეურყვევლი.

კ ნ . მ შ ა ს .

შთამომავლობით დიდსა გვარს ეშას ტურფასა გონიერს
მადლობას გიძღვნი შაშვისთვის, დღეს მას ვიგემებ გემიერს.
მაგრამ ნაზ ხელთა მოუკლავს, ამისთვის გკითხავ მშვენეირს:
ზრინველი რათ არ ებრაღვის გულს შენს ბუნებით ღმობიერს?

¹⁾ კირთება არს მსახურება მოუსვენებელი და ბეგარა დაუცადებელი.

შენს ქმარსა ვსწერ ერთსა რამეს, სოფელს ჰგონებს საიმედოს,
მან არ იცის სოფლის საქმე, ვინ მიენდოს უიმედოს,
ქალამსა ვსთხოვ განუმარტოს და მართალი გაუბედოს,
წოლა-ძილსა, ზარმაცობას დაეთხოვოს, ღმერთს შეხედოს.

შინ არის, არსად არ დადის, არ ვახსოვარ და არ მნახავს,
მოვიდეს ჩემთან, ილხინოს, შეექცეს, მარად ნუ ოხრავს,
იცოდეს, როგორც ნიგოზი ბრეწოულს არ გამოისხამს,
ჩემგზრსა მამის და სახლის მეგობარს ვერსად მონახავს.

ქნიაჟნა მარო მაჩაბლის ასულს

მოღვექსემან ლექსთა ფრქვევით ვარდისათვის რა მოჰგვაროს,
ღრთიანების ცრემლი მცლნათ ოქროს კალამს დაუღვაროს,
პარნასისა წალკოტიდგან მუზნი რჩევად დაიბაროს,
ჰკითხოს რჩევა, მათ ურჩიონ: ვარდს ვარდობა სჯობს აკმაროს.

*
*
*

ავათა ვარ და შინ ვზივარ, მოდიან მეუბნებიან,
ამან ეს სთქვაო, იმან ეს, ლაყობისათვის კრებიან,
თორემ ამითი რა უნდათ, რას ჩმახვენ, რისთვის ცდებიან,
ამით მე ვერ შემაქცევინ და უმადურად შთებიან.

თ-ა ღ ს ს. ა ბ ა ზ ი ძ მ ს.

მოგილოცავ ღღესასწაულს, ვაშლს გიგზავნი ვერცხლით
სპილენძისა ხუთსა რიცხვით გვირგვინსავით ზედა დასმულს,
მე სურდო მჭირს, ვერ მოვედი, შემინდები მოხუცებულს
და ნუ მიხედავ საწუთროსა და მახესა მისგან დადგმულს.

თ-ა ღ ს ბ ე ჟ ა ნ ჩ ხ ე ი ძ მ ს.

მოგვივიდა თქვენი ძღვენი, რომ დავსთვალეთ ორი ცვარი,
ძება გეთქვა, ღვინო არსო ნეკტარი და სახსოვარი,
ბავციკვირდა თქვენ მიერი ეს სიუხვე საოცარი,
და ვერ შევატყვეთ ასე ცოტას, წყალი იყო, თუ ნეკტარი.

ჩ ე მ ს ძ მ ა ს კ ო ს ტ ა ნ ძ ი ნ მ ს.

პრინცმან მიძღვნა მწვერის ლეკვი შესანიშნავი ნაქნარი,
რომ გაიზარდა, ასე ვსთქვი, ჩემს ძმას რომ ახლდეს ღირს არი
თვალად, ფერით, კუდით, ყურით შენის მერცხალას მსგავს არი
მერცხალა მისთვის დავარქვი შავარდნისა აქეს უნარი.

ბრიშას ხელით ძმას გიგზავნი, ვიცი, უცნ რომ გეამება,
შვილის ნახვა და მოხვევა მამის არის ნეტარება,

მერმე ამისთანა ძღვენი სხვათა არ შეეფერება,
ძმამან იცის ამგვარები, ნამუსით რომ დაბერდება.

ს კ ვ ი ნ ჩ ა ს .

ჭიკტიკობ, ფრინავ, თამაშობ, განსცხრები, იშვებ, იხარებ,
ნეტავ მას ჭრელსა შენს გულსა, რომ ესრეთ დროსა ატარებ,
მწვანე მინდორშიდ, მთა-ველშიდ თავისუფლებით ფრინვალეზ,
წალკოტშიდ ალვის შტოზედა გალობით ცერზედ ტრიალემ.

ვინა ხარ, რა ხარ, სითა ხარ, უღარდო, უცხო, უებრო!
ნეტავ გესმოდეს ჩემი ხმა, რომ მყისვე დაგემეგობრო!

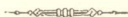
ე ღ ი ვ ი .

ქეკლუცი ნაზად მრხვეელი უძღვის მოხუცსა ძებულსა,
მიჰყავს, ნუგემს სცემს უსვეოს თვალ-აღმოხთილად გებულსა,
უსუსურს, დაბრმალს, დაღალულს შეასმენს ქვასა გდებულსა,
აწვევს მასზედა დაჯდომად აღსავსეს ჭმუნვით რებულსა.

„აჰა, მშობელო“, მას ეტყვის: „სალი ქვა დიდი დებული,
დასჯედ მასზედა, ისვენე, ნუმცა ხარ ცეცხლ-მოღებული,
ძალნი შეკრიბე, ნუ სჭმუნავ, რომ ხარ ერთაგან ძებული,
თავს დაგადგები მხილავად სუსტი ასული ხლებული“.

მან უთხრა: „ჰოი ასულო, მზისა შუქისა მპყრობელო,
მვალ აღმოთხრილის მამისა საცოდაობის მყოფელო,
მთრთოლარე მოხუცებულის გაყინულთ ძვალთა მთობელო,
მის უბედოსა სიცოცხლის მოსვენებისად მშობელო;

ზავედრებ თავსა მშობელი, ოდესმე მეფედ ხმობილი,
ზანკვეთე მიწა, შთამაგდე მამა სისუსტით შთომილი,
ჭალაროსანი დამბრმალი, დაღალვის ჯაჭვით პყრობილი,
რა განვისვენებ, იქმნები ჩემის კურთხევით მკობილი.

*
* *

ახალუხო საკვირველო, კეკლუცისა შეკერილო,
შცხო ფერო, მოყვითანოვ, მიჯნურისებრ ფერ-მიხდილო,
საყვარელო სულის, გულის, სირმით მკერდი მოკაზმილო,
შით გაგშალო, ვით ჩაგიცვა ნაზ თითთაგან შეკეცილო!

კ ნ . მ . ფ ა ლ ა ვ ა ნ ღ ო ვ ი ს ა .

მარტოსა შამესა შეენიან ისარნი ინდოთ ჯარისა,
ძოცნიან ლალსა ნიანნი მერცხლისა ფრთათა ქარისა,
სტურფობენ ორნი ვარსკვლავნი გიშრისა ზღვათა არისა,
ჯინქველი თაფლსა ეხოვა საშინელისა მჯავრისა.

შინ იყოს ღირსი მჯავრისა, მცირე რაიმე მოჰპაროს,
დაიცვას, გულზე დაიდვას, ვით მარგალიტი ატაროს,
დაკრძალოს, დახშოს, დაფაროს, მასზედა ცრემლი დაღვაროს,
მოკედეს და სული სანთელად ქურდობისათვის შესწიროს.

ნ ა ღ ე უ ღ ა ს .

სასოებავ, მოგილოცავ დღესა ამას ძრისტეს შობას,
სიმრთელითა, სიცოცხლითა მასესთხოვ მტკიცედ შენს შემკობას,

შერ მოვედი, ვერ გეახელ, ვგობ თავისა ავათობას,
შენს სტუმარსა მდაბლად ვკადრებ მარჯვენისა ამბორებას.

ბვივის ჩვენ წმიდა უმანკო
ღვთისა სათნო მღვდელ-მთავარი,
მადლის მფრქვეველი ჩვენზედა
სიტყვიერებისა ღვარი,
სამწყსოსა სვეტი ნათლისა
ბნელისა მეიავარი,
სიმართლით, სიბრძნით შემკული
სამღვდელოების ჯავარი.

ლ უ ჩ ი ა ს.

აქ მომაგონდა რუსთა მოღვექსე ღირსი ლერმონტი და ვიტყვი
მის თქმულს:
თუმცა ლუჩია შეპყროდა დემონს ცუდსა, მბორგავსა, ბორბოსა
შავ სულს,
რომელი უწინ ქვეყნის შექმნისა ეტრჟოდა ნათელს შემო-
ქმედის ქმნულს,
მომგონებელი დღისა მის ნათლის იგრძნობდა კვალად წმიდა
სიყვარულს.

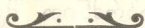
ი. მ.

ბუღსა, ლახვრითა მოწყლულსა, წამლად მუზამან ურჩია
მდემის ციციანათელა, ჰაეროვანი ლუჩია.

სურმეუში. 1888 წ.

თ-ა ღ ს ბ. ჩ ხ ე ი ძ მ ს.

მოგილოცავ, ჩემო ბებუნ ბრწყინვალესა დღესასწაულს,
ბროლის „ბოჩქას“ ვგზავნი შენდა ოქრო მძიმით გარე შემკულს.
სანადიმოდ, სამღერცლად, საგანგებოდ მოპოვებულს,
მეტე ვერა მოგიხერხე აღდგომისა ლხინის ჩვეულს.

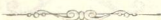
გ ა მ ო ც ა ნ ე ბ ი:

მწყემსნი ხშირად იპოვნიან, იხილვენ და მეგობრობენ,
ხელმწიფენი ფრიად ძვირად და თუმც ნახვენ ძნელად ძმობენ,
ღმერთი ვერსად ვერ იხილავს, მოციქულნიც ამას ხმობენ,
გამომცნობნი ამა აზრის ცნობით თავსა შეიმკობენ.

ვერ ნახოს ვერც ის, ვერც მსგავსი კაცმან ამ სოფლად
მოსრულმან
ვერც საუკუნო მამამან მიუწთომელმან და სრულმან,
მეფეთა, მწყემსთა მათებრი იხილონ, იცის ყოველმან,
მეტე ვერ ავხსენ, მოყვასო, სუსტად შაირის მქსოველმან.

ღედას შვილი ეუბნება: შვილი შენი აჰა ვინა,
აგერა სდგას, ნუ ცრემლოი, ცრემლი შენებრ ვინ იდინა,
მაგრამ იგი ვერ ხედვიდა სხვასა შვილსა მისა წინა,
თუმცა იმან, ვისზედაც სთქვა, მისთვის ბევრი მან ირბინა.

შხედავთ და ვიცით არის საუნჯე ზეცისა მიერ მონიჭებული,
სული და ხორცი განუყოფელი კაცი თვალთაგან მიფარებული,
არ ვიცით სქესი რომელი არის, ვიცით, არ ვიცით დაარსებული,
ზანმარტეთ ესე, ვამომცნობელნო, თვით ამ ლექსითა
განმარტებული.

სამნი არიან შემზადებული ვით ხორცი, სული ზე მისი გრძნობა,
ცალკერძო ცალი ხომ არ ანათებს, თქვენც იცით ესე, არ
უნდა თხრობა,
მრთი იწვევა, მეორე დნება, ნათელის არის მესამის ცნობა,
მით ვერ მიხვდით თქვენ, ქრისტიანენო, ხომ არ მითქვამს მე
სულისა გამოება.

ს ი ბ ე რ ე .

სიბერე ასე ძნელია, სალს კლდესა შეეწონების,
დაჯდების, ველარ ადგების, არგანსა დაცაეყრდნების,
სიბერე გულზე მჯილს იკრავს სიყმე რომ მოაგონდების,
რა გინდ რომ კარგი უნდა სთქვას, ყმარწვილს არ მოეწონების.

ს ა მ შ ო ზ ლ ო .

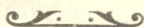
შეყარს ყოველსა ცხოველსა სამშობლო მისი სოფელი,
მერ გასძღვებს გული უმისოდ, ჩემებრ თუ არის მგრძნობელი,

მკრო არა მაქვს, არც მინდა სუსტთ გულთა განმამხნობელი,
ღომი მეყოფა დიდებად და ტილო განმათბობელი.

*
* *

მრ-ენა კაცი არ მიყვარს, ვაგინებ მისსა თვისებას,
პირშიდ გაქებს და ზურგს უკან დაგიწყებს ცუდსა გინებას,
პატივცემულსა ნამუსსა სცვეთს და ღმერთს აძლევს წყინებას,
არა აქვს გრძნობა, არც ზომა მისის ენისა დინებას.

ს. მ ა ზ ა ვ ა რ ი ა ნ ს.

მოდის, მესტუმრე სადილათ, არავინა მყავს წვეული,
მარტო ვზი ჩემსა მჭუნვარე, კაეშან—შემოხეული,
ვინაა ჩემებრ ცოცხალი, სინათლე შემოღეული,
შესაბრალისი, მოწყლული და ბედი შემოხეული.

ჯავარი წყალი სიცოცხლის, ვარსკვლავი ბედნიერების
ღაშრტა, განქრა, განილია ნიშანი ჩემის ცხოვრების,
თვალნი ჩვეულნი ნათლისა დღე და ღამ ცრემლით ბინდდების,
ვსცან ამით, სიკვდილს ვინც ითხოვს, იტანჯვის და არ მო-
კვდების.

შ ე მ თ ხ ვ ე ვ ა პ ე ტ ი რ ბ უ რ ლ ს.

მე დამერწმუნეთ ნდომაჲ ვუკიანესებრ ვრცელია,
ნდომას მორჩილობს გმირი და ნაზიც ნარნარად მელგელია,

ნდომა გრძნობაზედ განსცხრების, ხან და ხან მისიც მწველია,
აქამდინ მისის საზღვრისა არავინ არის მთქმელია.

ღღეს მე ნახვადი მომინდა მზისა იმერთა მფლობელის,
ჩემის ძვირფასის პზბიდის, ჩემის კეთილის მყოფელის,
როს წაველ, ეტლი გამიტყდა, აჰა სიმუხთლე სოფელის,
მუხლნი ვიტკინე, ამით ვსცან, მტერია ნდომის მნდომელის.

თურმე მტერი ჰყავს ნდომასა სოფელი დაუდგრომელი,
მაშინ, ოდესცა ნდომადი კარგისა არის მნდომელი,
ცუდსა ნდომასა თვით ჰყვარობს, კაცთა უწყალოდ მკდომელი,
ღღეს ესრეთ ვიცან შემთხვევით ნდომა და მისი სოფელი.

ს ი რ ა ძ ი ს ს ი მ ღ ღ რ ა ¹⁾

(იამბიკო)

იმდიდრე, ოქრო, ვერცხლი, თვალ-მარგალიტი,
სინარნარე და ტურფა, მშვენნიერება,
მოხუცებული, ყრმა, ჰაბუკი და სუსტი
შამისა მიერ, მოყვასნო, განიხრწნების,
მაგრამ სახელი დავითისა დანაშთი
უკუნისამდე ძეთაგან იდიდების,
სახელოვანად გმირი გმირულად მკვდარი
ანათებს, ბრწყინავს, არ არის მკვდარი, მკვდარი.
მამა იყო და ძმა-მეგობარი ერთა,

¹⁾ ეს ლექსი არის გადმოღებული თხზულებიდან „სამსახეობა რაი-
ნდისა“.—

ხრმალი და ფარი ძეთა მისთა ივერთა,
სიმტკიცეობა კავკასიისა კლდეთა,
შძლეველი და უფალი მისთა ბორცეთა,
აღმოყვანილთა საიდუმლოთა შვიდთა
აღსასპობელად ღრიანკალთა და სკვიტთა.
ზანკერძოეზულ სამეფო და სამთავრო,
სარწმუნოება, ჩვეულება, სამსჯავრო
რა ჟამს განიმტრო ჯვართა შექურვილმან,
სიგმირის გრდემლით ღვთისაგან შექედელმან,
აღმშენებელმან, მეცნიერების თვალმან
ზანიზრახა, ვინც დამადგინა მხმილავად,
ცხოვართა მისთა მბაძად მისსა მფარავად,
მომანიჭა მე სჯული კვერთხი ერთობის
ღიადიმა და სკიბტრა ხატი მეფობის,
სულიც დამიდვა ჟამსა განუსჯელობის,
მან წყალი, მიწა, ჰაერი, ცეცხლი ერთად
სიბრძნით შედღუნა ცხოველობის კავშირად,
ძვლავ შეაერთა სული, ხორცი, კაცი ქმნა
ზანწილადება არა სათნო იჩინა,
ამისთვის მწყურის მისის ნებით ერთობა,
ვითა გონიერთ არა მრავალ-ღმერთობა,
სარწმუნოების ვრცელი ხელმწიფეობა;
სთქვა და შესძახნა: შვიდ თავნო ძავკასიის,
ზარდმოეცით ხმა ჩემის დროშის საყვირის
შესაძრწუნებელ მებრ თქვენისა ქუხილის;
ბრძანა, შეირყა კლდენი, მთანი და ბორცენი,
აღზდგენ ლაშქარნი საშინელებით მხოცნი,
შეკრთენ, შეჯუბთდენ ამპარტავანნი, ზვანნი
ღარუბანდისა და დავითისა ზღვანი,
ზვირთნი დასწყნარდა აღბორგებულნი შავნი,
წყალნი აწ წყალი ერთმანეთისა დანი.

კარანდაუის განსასინჯათ დანაწმარი:

ქარანდაში იონასი არის უცხო და ძვირფასი,
მოვხუცდი და არ მქონია კარანდაში ამის მსგავსი.

3 დეკემბ. 1889 წ.
ქუთაისი.

ვლადიმერ ჩიჭვანს.

ვლადიმერ ჩემო, რათ დამივიწყე, არ მომეკარე და არა მნახე,
ზანწყობილებას და სიყვარულსა ჩემსა შენდამი რა დაუძრახე;
შაი თუ მტერთა დაგირწყეს მახე და შეიქმენი გულ-ხე და მკვახე,
ღგანიფრთხე, აღზდევ და მომიგონე, უწინდელი დრო გამოისახე.

ერთს მუშვანიერს ძალს დაუპატიჯავამლი მიჯნუარის საგულისხმოდ.

რა აქლემი ცასა ზომდეს, ზაქმა სიბრძნე იჩინოსა,
შირი მდერდეს, მგელი მღვდლობდეს, დათვი მოძღვრად იჩინოსა,
მელი ლომსა, ჩიტი გნოლსა, მწყერი სდედეს მიმინოსა,
მაშინ მიხვდე შენსა მზესა შესაყრელად სალხინოსა.

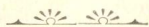
*
* *

მოცილობდა, ალობდა, ცეცელზე უფრო ბანსხლობდა,
ძალობდა, ბროლ-ფიქლობდა, ეშხათ კვეს-აბედს სთალობდა,
სხვისთვის გალობდა, სძალობდა, ჩემთვის სიკუშთვის სცვალობდა,
შრლტი კლდე-კაპან-სალობდა, გული გამისამსალობდა.

თ. ადს ალექსი გელოვანს.

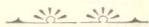
ოგილოცავ დღესასწაულს
თოვლით, წვიმით, ქარით შემკულს;
ნუ მომიშლი სიყვარულსა
ძველითგანვე შენში დარგულს.
ღვინისათვის მადლობის თქმას
ვამჯობინე ლექსის წერა,
შენის ვაზის ეს არ არის
მისმა გემომ დამაჯერა.

თეიმურაზ ბატონიშვილს.

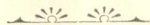

ღეს მე მყისვე დაგინახე,
რა რომ თავი დამანახე,
შენი სანა ჩემსა სანას
ბარონინებით შეახე,
პირი შინლით მოგეფარა,
არა მჯერა, რომ არ მნახე,
მე უშენობას ვერ გავძლებ,
შენ ხარ მეგობრობის მახე.

გ რ ა ზ ი ნ ა ზ ა რ ნ ი კ ა უ ს

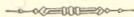
მზეო, მიიღე სალამი, თუმც არა ვარ მე მთოვარე,
ზუშინდლიდგან გული მეწვის, ვერ მოველ რომ დამიბარე,
ღღეს საზაროდ კბილი მტკივა, გავს ბედიცა გავამწარე,
და ქმრის შენისა წყრომისაგან, გვედრები, დამიფარე.

ი მ ა ს ვ ე ხ რ ი კ ა ზ ე .

მიყავ გრიგოლის, მთაგრისა ძისა, სასმისი სურმუშს მოსა-
ლხინარე,
აწ კი მისი ვარ, ვინც არს მნათობი, ტანითა სარო, პირად
მცინარე.

15 ოკტომბ. 1896 წ.
ქუთაისი.

ა კ ა კ ი ს

ძველს რომ ახალი არ ეკარება,
ნეტამც ვიცოდე, რას ემართლება?
ახლისგან ძველის შეურაცხება
მე ვგონებ, ახალთ არ ეკადრება.

მაჟო, ახალიც ხომ მოხუცდება!
მაშინ ხომ იგი არ განახლდება?
ახალი ნეტა რისგან არსდგება,
თუ ძველისაგან არ წარმოსდგება?

ძველია არსი, ახლის მაარსი,
მზრდელი ახლისა წარმომჩენელი.
თუ არა ძველი, რა არს ახალი,
ვინ მისცა ახალს ენა მეტყველი?

ვინ მისცა ჰაზრი, ბუნების ვაზი,
ნაყოფთა ამოდ გამომღებელი?
ან ვინ გააცნო კალამი, წერა,
თავისუფალად მთაზედა მღვლელი?

პატივის ცემა ახლისგან ძველის
ახალსა მისცემს აღნადგინებით.
არა სწამს ძველსა, რომ ჰაზრი ესე
ახალთა ჰქირდონ კრტინვით, კიცხვეით.

ზამოცდილებას სწავლის გვირგვინად
მოხუცებულნი ჩვენ ვეწამებით,

და ამით ძველნი ჯერ-არს პატივით
ისხდენ ახალთან სპეტაკის თმებით.

სწავლა და ცნობა ვიდრე იპოვნის
სამკაულს თვისსა, გამოცდილებას,
სოფელსა შინა მარტივად სცხოვრებს,
არა აქვს საზრდო მესხიერებას.

ბარეგან ცოდნაც ყოვლის ხილულის-
ვერ მოგვირეწს ჩვენ სიბრძნის დიდებას,
ვერც შესცვლის წესსა გარემოების,
ვერც ზე აღიყვანს სიტყვიერებას.

ძველი, ახალი ჯერ-არს რომ იყოს,
ზანუკვეთელად, ერთად, ერთგვარად,
მაშინ იქმნება ცნობა და ცოდნა,
ასპარცსზედა მდგომი თამამად.

მაშინ არს ძალი, ძალ-უძლეველი,
შეერთებული შემტკიცებულად,
მაშინ არ დრტვინავს სამშობლო ძველი,
იხილავს თავსა განახლებულად.

ძველისგან ახლის მართ სიყვარული
ახლისგან ძველის პატივის ცემა,
ამ ორთა ტკბილად სიტყვიერება—
არს მამულისა სიცოცხლის კმევა.

მართის უღლის ქვეშ ესენი ორნი
საზოგადოსა ყანას ეყოფა,

შაყანის იფქლსა, დამუშავებულს
წვარძლი თავისით გამოეყოფა!

დეკემბრის 9-ს 1875 წ. ქუთაისი.

1. კობახიძის იქნა „საქართველო“

„თავისი“

(საქ. 1865, ნომ.)

2. ნიკ. ბერიძის (იქნა) „საქართველო“

(ქუთ. ნომ.)

894.63

ე 137

შპსი ექვსი შაბაკი.